

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI

15

EURİPİDES

Helena

Türkçesi

Yılmaz Onay

**Mitos
Boyut**

TİYATRO / OYUN DİZİSİ 483

EURÎPİDES / HELENA

*Bu kitaptaki oyunun
Fikir ve Sanat Eserleri Yasasından
ve yasalardan kaynaklanan tüm hakları
çevirmenine aittir.*

*Yayınlanan oyunların sahnelenmesi,
oyunanması, herhangi bir amaçla
eserlerden yararlanılması ancak
eser sahibinin iznine bağlı olduğundan,
bu eserden yararlanacak
kişi veya kurumlarla, kuruluşların
çevirmenin temsilcisi olan Yayınevimize
başvurmaları zorunludur.*

Çevirinin Türkiye Yayın Hakları:

Copyright © TEM Yapım Yayıncılık Ltd., 2013

Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları

Oyun Dizisi 483

Euripides / Helena

1. Basım: 2013

Baskı: Yeni Güven Matb.-Topkapı-İstanbul; Tel 212. 567 69 20

Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Çarşısı C Blok No. 210

Mitos-Boyut Yayınları

TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.

Osmanlı Sokak 18/12. Osmanlı İş Merkezi-Taksim-Beyoğlu, 34437 İST.

Tel: 212. 249 87 37-38; Fax: 212. 249 02 18

E.posta: mitosboyut@gmail.com

web: www.mitosboyut.com.tr

Mitos-Boyut • OYUN DİZİSİ 483

EURİPİDES

HELENA

Türkçesi
Yılmaz Onay

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Önsözü / Yılmaz Onay, ... 5

Helena,... 25

Açıklamalar, ... 91

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Euripides, genel olarak hem kendi döneminde hem de ölümünden sonra, bir yandan rahatsızlık duyulan ama öbür yandan bir o kadar önem verilen bir yazar olmuştur. Onun *Helena* eseri özellikle bu yönden çok ilginç boyutlar içermektedir. Bu bakımdan, önce genel duruma bir göz atmakta yarar olacaktır.

Yunanlılarda Euripides Sancısı

Joachim Latacz, "*Antik Yunan Tragedyaları?*"⁽¹⁾ eserinde konuyu enine boyuna işlemiş. Oradan yer yer alıntılar yaparak söz konusu sancıyı nedenleriyle tanıyalım ve böylece kendisinin de istediği gibi yargıyı size bırakabilelim.

"Euripides, MÖ 455 ile 406 yılları arasında 22 kez Dionüsos Tiyatrosu'nda sahnelenmiş ama yalnızca 4 kez birincilik ödülü almıştır. Öte yandan Attikalı tragedya yazarlarından hiçbiri Atina'da Euripides kadar insanları meşgul etmemiştir (özellikle çağdaşı **Aristofanes**'in komedyalarında görünür bu; öyle ki onun sataşmasından kurtulduğu eser yok gibidir, hatta bize ulaşan *Thesmoforiazusai* ya da *Kurbağalar* gibi kimi eserlerinde Euripides başrolüdür. Bu yazara ve eserine gösterilen ilgi, ölümünden sonra daha da artmıştır: **Homer**os yanında, günümüz Avrupa edebiyatına en güçlü ve sürekli etki yapan Yunan yazarı herhalde Euripides'tir. Daha M.Ö. 4. yy'da Yunanistan'ın en çok oynanan sahne yazarı olmasının ardından, ayrıca kendinden sonraki drama'yı, tragedya olsun komedyaya olsun, derinden etkilemiş, hatta belirlemiştir. **Menandros**'ta ve onu izleyen **Plautus** ile **Terentius**'ta, özellikle dramatik teknik ve karakter gösterimi açısından Euripides'in güçlü belirleyiciliği vardır. Kaldı ki Roma'nın tragedyası da, **Seneca**'ya dek kendine örnek olarak Euripides'i almıştır. Sonradan Rönesans'ta ilk Yunan yazarları yayınlandığında Euripides en öncekiler arasında geliyordu: 1488'de Floransa'da ilk **Homer**os yayınlandı, daha altı yıl geçmişti ki 1494'te de yine Floransa'da ilk Euripides yayınlandı ve 1501'de Erasmus von Rotterdam, Euripides'i Latinceye çevirdi. Benzer şekilde yeni çağ dramatiği üzerinde de Euripides'in etkisi derindir: Kahramanlıkla hiç ilgisi olmayan sinirli psikolojik olağanüstü olaylar dünyaya (ve sanata)

yönelik kuşku ve çaresizlik nedeniyle çoğu kez acımasız derecede ironik olan bu yazarda, **Strindberg** veya **Ibsen** çevresinden kendini bulmuş yazar az değildir.

Buna karşılık uzman filoloji alanında Euripides'in öyle yüksek değerlendirilmesi uzun süre kabul görmedi (bu, hiç de beklenmedik değildir). 1800'lerde önce Sofokles'in öne çıkarılması başladı, epey sonra, bizim yüzyılımızın (20. yy. Y.O.) başlarında a r k a i k olana hayranlıkla birlikte, Aiskhülos da öne çıktı. Schlegel, Nietzsche, Bruckhardt, Euripides'i her şeyden önce sinirli sıçramalılık ve denge eksikliği ile, içerikte de maneviyat ve ahlak aykırılığı ile suçlayarak pek değersiz buluyorlardı. Bu olumsuz değer yargısı, günümüzde pek paylaşılmaz, ama yine de derinden derine etkisini sürdürmektedir. Estetik açıdan ise, görüleceği gibi, her çeşit takdirden zorunlu olarak hiç yoksun kalmaz. Son olarak bütün bunlar kuşkusuz bireysel tercihlerdir (bu tercihler de çoğu kez Aiskhülos ve Sofokles'ten edinilmiş tragedya kavramının otomatik olarak Euripides'e de taşınmasından kaynaklanıyor ki bu, daha onun çağdaşlarında bile vardı).

Bu çelişkili arka planla birlikte, aşağıda kendimizin yargıya varmamızı destekleyecek olabildiğince çok karakteristik özelliklerini derlemeye çalışacağız.

Bu amaçla 18 oyunun hepsini aynı özenle incelemek, bir 'giriş' kitabında olanaksız. Bir orta yol bulmamız gerek: 18 oyun, üç tip sınıfı içinde düzenlenecek, her bir oyunun içeriği kısaca özetlenecek, her grubun temsilcisi niteliğindeki oyun daha yakından incelenecektir. Bu, üçe ayırıp gruplamanın, öznel bir ön yargı olması kaçınılmaz oluyor; buna karşılık, böyle incelemenin, yaygın olan, tek tek kronolojik sıra ile incelemekten daha iyi yanlarının olabildiği herhalde görülecektir."

Burada yazarın yaşam öyküsüne giren **Latacz**, onun yazarlığındaki farkların nedenlerini ve niteliklerini irdelemiştir:

"1 – Yaşam Öyküsü

Euripides de Atina'lıdır. Ama kendi memleketi olan kente karşı yaşamı boyunca kendinden önceki iki büyük yazardan çok farklı bir tutum içinde olmuştur. Aiskhülos ve Sofokles'in site toplumuna ne kadar bağlı oldukları görüldü ve tüm sahne

yaratılarının da dönemin site sorunlarını çözmeye nasıl canü gönülden katkıya adanmış olduğu, oyunlarındaki site ilişkisinin incelenmesiyle açıklığa kavuştu. Euripides'te ise böyle yoğun bir site bağlılığı yoktur. Ne bir resmi görev almıştır, ne de, görüldüğü kadarıyla, döneminin entelektüel çevresi içinde özellikle aktif bir rol oynamıştır. Bu, askeri bir angajman üstlenmemiş olması ve ulusal kalıcılık kaygısı taşımaması ile ancak kısmen açıklanabilir (Salamis Savaşı yılı olan MÖ 480'de Aiskhülos 45 yaşında yetişkin bir erkek, Sofokles 15 yaşında bir gençti; Euripides ise en fazla 4 yaşındaydı ve savaş sonrası çocuğu olarak, tehlikenin uzaklaşmış olduğu ve Atina'nın, politik, askeri ve kültürel açıdan gücünün doruğuna eriştiği bir dönemde yetişti). Aiskhülos ve Sofokles, öncelikle yurttaşlar; sanatçıları ancak ondan sonra geliyordu (ve sanatlarını, içtenlikle, kentin politik kültürüne bir katkı olarak görmekteydiler). Oysa Euripides hiçbir zaman kendini öyle kendiliğinden toplumla özdeş göremedi. Topluma daha çok, sorunsal bir nesne olarak bakıyor ve ona, heyecanla, ama gittikçe artan bir düş kırıklığıyla, ezik ve karamsar gözle, eleştirel bir uzaklıkta duruyordu. Yaşamından bize ulaşan bilgiler içinde (çoğu değersiz dedikodular olmak üzere) ikisi, onun Atina'ya yönelik bu tümünden farklı nitelikteki perspektifini, yeni bir yazar doğasından giderek açıklamaya çalışmakta: İlki, büyük oranda toplumdan uzakta Salamis Adasındaki bir mağarada denize bakarak yazmış olması, ikincisi de, büyük bir özel kitaplığa sahip bulunması.

Bu iki bilgi, tarihsel gerçeğe uyar ya da uymaz; ama oyunlarından edindiğimiz imaj ile çakışıyor: Euripides, fikirler dünyasında yaşamak ve ondan hareketle toplum üstüne yargılar verebilmek için kendini toplumdan çekmiş bir yalnız kişidir. Tam da kendi dönemindeki o çok boyutlu, dünyaya, tanrılara, insanlara ilişkin birbiriyle öylesine çelişen fikirler, yaşamı boyunca onu öylesine kuvvetle oraya buraya sürüklemiştir ki, belli bir norm için, Aiskhülos ve Sofokles gibi, açık ve kesin bir kararlılığa varamamıştır. Ölümüne dek, daha çok, son tahlilde, kararsız, tereddütlü, kuşkucu olarak kalmıştır. Oyunları, kopuk sıçramalarla tüm acılı huzursuzluğu yansıtır, ama bir entelektüelin tüm düşünsel, duygusal ve zihinsel parçalanmasını da

yansıtır. Döneminin tüm büyük sorunlarıyla kendine işkence edercesine boğuşmuştur; nitekim o dönem, tüm eskiden kalınlara kuşkuyla bakan büyük aydınlanma (s sofistik) yıllarıdır; ama çözüm bulamamıştır. Oyunlarının, Aiskhülos ve Sofokles'in tragedyaları karşısında öylesine olağanüstü ikilemli etki bırakması bu yüzdendir. Hemen tümü, o zamanki kendi seyircisini de boşlukta bırakıyordu, bugün bizi de öyle bırakıyor; yani, öbür iki tragedya yazarı gibi sarsılmış bir yücelme duygusu içinde değil, sinirli bir gerginlik içinde bırakıyor.

Marmor Parium'a göre Euripides MÖ 485/84'te doğdu, başka kaynaklara göre ise 480'de. Bir kesinleme yapamıyoruz ve ikisini de olanaklı görmek zorundayız. Hangisi olursa olsun, Euripides, Aiskhülos'tan kırk yaş, Sofokles'ten ise on-onbeş yaş daha küçüktü. Hızlı politik değişimlerin ve belirleyici mentalite kaymalarının yaşandığı bir dönemde onbeş yaş fark da çok sayılır. Euripides'in ana babası belli ki Salamis'te toprak sahibiymiş; yazarın doğum yeri de zaten Salamis'tedir. Eğitimi ve yetişmesi üstüne hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Bir kehanet, babaya oğulun büyük yarışma zaferleri kazanacağını müjdelemiş. Bunun üzerine baba onu güreş yarışları için yetiştirmiş; kısa sürede bu kararın yanlışlığı ortaya çıkmış ve Euripides tragedyaya başlamış. Bu kurgu, ne kadar saçma olursa olsun, belki onun oyunlarına damgasını vuran yarışmalı temel çizgiyi yansıtıyordur. Oyunlarındaki uzlaşmasız çelişkilerle dolu keskin dilli söz düellolarını, boks ve güreş karşılaşmalarının yoğunluğu (ve belki vahşiliği ile) karşılaştırıyor da olabilir. Biyograf'lara göre Euripides'in sofistlerin öğrencisi sayılması, onun özellikle diyalog kurgularında görülen, sofistlik argümantasyon tekniğine çok yönlü paralelliklere bakılınca şaşırtıcı olmaz, ama onun kuşağından bir Atinalı için (öğrencilik) olası değildir. Paralellikler, sofistlik hareketin çağdaşı olan bir entelektüelde, dönemin eğilimlerine ister istemez katılma olarak açıklanabilir.

O yılların öncü düşünürleri olan, agnostisizm'in Protagoras'ı, Prodikos, Anaxagoras, elbet Sokrates ve diğerleri ile tanışıklık, Atina gibi küçük bir çevre içinde pekâlâ varsayılabilir. Perikles'le bir ilişki bilinmiyor: Sofokles gibi dönemin ilk yazarı ile Perikles gibi dönemin ilâp devlet adamı/arasındaki sıkı bağlılık

üstüne anlatılan o kadar çok şeyle karşılaştırıldığında, Euripides'in bu ilişkisizliği, çok ilgi çekicidir.

Belli ki Euripides, düşünmek, okumak ve yazmak dışında pek az başka şey yapmıştır. Aristofanes, *Kurbağalar*'ında ona "kitap kurdu" lakabını taktırmıştı ki, o zaman için onurlu bir lakaptan başka her şey demektir bu; gerçekten de Euripides, antik dönemin ('literat' anlamında) ilk edebiyatçısı sayılabilir. Özel yaşamına ilişkin yalnızca banal dedikoduları biliyoruz, ayrıntıda bizi ilgilendirecek şeyler değil, ama yönelim açısından bu yazar için daha başlangıçta edinilen imaj, biraz s e r b e s t t a v ı r l ı l ı k ve anti-burjuva bir p r o t e s t o c u tutum içermekte.

Oyunlarıyla Euripides, kendinden yaşlı öteki meslektaşlarına oranla çok daha az başarı kazanmıştır. 455'teki ilk çıkışından 406'daki ölümüne kadar geçen elli yıl içinde 22 kez Koro aldı, yani 88 oyun sahneledi; Pella Sarayında oynanan oyunları ve ölümünden sonra bir akrabasının sahneye getirdiği tetralogya'sını (*İfigenia Aulis'te* ve *Bakkhalar* ile birlikte) buna ekleyebiliriz. Bunların toplamı 90'ı geçiyor, ama az önce belirtildiği gibi, kendisi hayattayken ancak 4 kez, ölümünden sonra da bir kez birin-cilik ödülü aldı. Yarışmada bulunma sıklığı (hemen hemen her iki yılda bir) göz önüne alınırsa, seyircinin onun yaratıları karşısında oldukça mesafeli bir değerlendirme yaptığı sonucu çıkıyor; yaşamının son yıllarını Atina dışında geçirme kararında bu da etki yapmış olabilir. Atina'dan ne zaman ayrıldığı tam bilinmiyor.

Yaklaşık MÖ 408'de Pella'ya, Makedonya Kralı Arkhelaos'un sarayına gitti ve orada 406'da öldü. Ondan bir yıl sonra ölen Sofokles'in, ölüm haberi üzerine Dionüsiolar'ın proagon'unda Koro'suyla matem giysileri içinde sahneye çıkıp seyircinin de gözlerini yaşarttığı hikâyesi, tarihsel olabilir."

Latacz, bundan sonra oyunların metinlerinin "bize ulaşma süreci"ni ve ardından da tamamı bize ulaşmayanların "fragmanları üstüne" bilgileri vermiş. 4. Bölüm olarak ise "Oyunların Çağıyla İlişkisi" üstünde durmuş ki orada Euripides'in yazarlığındaki özellikler kadar ona yapılan saldırıların niteliğindeki çok ilginç boyut da ortaya çıkmakta:

“4. Oyunların Çağıyla İlişkisi

Aiskhülos'ta ve Sofokles'te olduğu gibi Euripides'te de, oyunların, oynandığı çağla ilişkisi, Atina'daki Dionüsialar'da tragedya oyununun yaşam damarını teşkil eder. Bu olgu bir gerçek olarak Atina yurttaşlarının bilincindeydi; yoksa yazara asla onca zaman kamuoyunu etkileme şansı tanımazlardı: Euripides'e, 50 yıl boyunca (455-406) oyunlarını sunma olanağı verilmişti, bu süre, esas rakibi Sofokles'inkine yakındı (470-405), hatta Aiskhülos'unkinden de uzundu (499-455). Böylece yazarın sanatına bu yolla toplumu destekleme işlevi verilmiş oluyordu. Bu arada Euripides'in bu işlevi yerine getiriş tarzı, Aiskhülos ve Sofokles'ten farklı olarak hep tartışılmıştır. Onun bu türü işleyişine karşı çok güçlü tepki vardı. Bu tepki, Euripides'in kazandığı zaferlerin azlığında ifade bulduğu gibi salt dolaylı tepki olmakla kalmıyordu. Tersine Yunan yazarlık tarihinde bu, kendine özgü bir biçim ve sıklıkta, dolaysızca ve doğrudan da dile getiriliyordu: Sanatçı ve kişi olarak Euripides, yukarıda değinildiği gibi, kente en önemli kendini aklama organı olan Attika komedyası yoluyla hizmet etmekteydi. Komedyası, kent yurttaşlarına, esas hedef tahtalarından biri olma işlevi görüyordu. Büyük çağdaşı Aristofanes'in bize ulaşan komedyelerinde Euripides, sürekli alaya alınmakla ve sanatsal üslubu yüzünden adıyla sanıyla sürekli hücumla uğramakla kalmıyor (Aristofanes'in Oxford yayınında 54 tane böyle yer saptanmış), kendisi doğrudan oyun figürü haline de getiriliyordu (*Kurbağalar*'da ve *Akharneis*'te).

Euripides ile bu açık çatışma kuşkusuz kişisel bir çatışma olarak yanlış anlaşılmamalı; Attika demokrasisinde komedyası, kontrol işlevleri üstlenmişti, bu çatışmanın doruğunu Aristofanes'in edebiyata ilişkin komedyası olan *Kurbağalar* teşkil eder. *Kurbağalar* komedyası, 5. yüzyıl tragedyasının geneline yönelik bir bilanço çıkarmaktadır: Tiyatro oyununun 150 yıldır sıkı bağlantılı bulunduğu, Büyük Dionüsialar'ın tanrısı Dionüsos bu oyunda, Atina'nın ölmüş tragedya yazarları içinden, Sparta ile savaşın 26. yılındaki genel değer yitimlerine ve iç çürümeye karşı kenti kurtarması belki mümkün olabilecek birini seçip veryüzüne çıkarmak üzere şahsen yer altına iner:

1420 (*Yeraltı'nda Dionüsos, Aiskhülos'a ve Euripides'e:*)

İçinizden hangisi kenti kurtarmanın iyi bir çaresini biliyorsa, onu yukarı çıkarmayı düşünüyorum.

Bunun üzerine her iki tragedya yazarı, tasarladıkları kurtarma stratejisini kendilerine özgü tarzda sunduktan sonra Dionüsos kararını bildirir:

1471 DIONÜSOS

...Ben Aiskhülos'u seçiyorum.

EU Tanrının laneti herif, ne yapıyorsun sen?

DI Ben mi?

Aiskhülos'u seçiyorum. Başka türlü yapabilir miyim?

EU Bu yaptığın rezillikten sonra yüzüme nasıl bakıyorsun?

DI "Seyirci öyle görmüyorsa neden rezillik olsun?"

Tiyatro tanrısının yargısı, *Kurbağalar*'ın oynandığı yıl (MÖ 405) kuşkusuz geniş bir kamuoyunun (seyircinin) yargısını yansıtıyordu: Pers Savaşı'ndan beri en çetin ölüm kalım tehlikesi içinde bulunan (bir yıl sonra teslim olacak olan) kent için "iyi bir çare", geniş kitlenin görüşünce, en başta, açık, güçlü, imanlı, güvenilir ve vatansever bir lider kişiliği olan Aiskhülos'tadır; kuşkucu Euripides ise, öyle zamanlarda ve o amaçlar için uygun biri değildir! Ama bu, Euripides'in de, kendi tarzında kente hizmet etmediği anlamına gelmez! *Kurbağalar*'da Aiskhülos ona şu en başat soruyu sorduğunda:

1008 ..cevap ver bakalım: İnsanlar şaire neden hayran olur, sebep ne?

Aristofanes, Euripides'e şu yanıtı verdirtiyor:

1009 Aklından dolayı ve yaptığı uyarıdan ve ülkelerimizde insanları daha iyi yaptığımız için!

Aiskhülos hemen verdiği yanıtta, Euripides'in gerçekte kendi söylediklerinin tam tersini yaptığını kanıtlayabileceğini söylediğinde, herhalde seyircinin büyük bölümünün ruhunu seslendiriyordu. Ama öte yanda seyircinin öbür kesimi de kuşkusuz aksi görüşteydi. Aristofanes'in iki yazarı tartıştırdığı uzun bölümde sık sık, özellikle de tartışmanın şu aşağıdaki gibi yerlerinde, seyirci elbette içtenlikle Euripides'i alkışlıyordu besbelli:

971 EURIPIDES

Böyle [akıllıca şeyler] düşünmeyi,
 insanlara yenilik olarak getirdim ben -
 tutarlı düşünceyi sanata sokarak,
 dikkatle sınamayı da hatta, öyle ki şimdi herkes,
 üstelik yetkinlikle, derinlemesine görebilir
 her şeyi, özellikle de evi barkı
 öncekinden daha iyi düzenlemeyi,
 ve titizce sorgulamayı: "Şununla ilgili durum ne?"
 "O nereye gitti acaba?" "Bunu kim aldı ki?"

Burada iki yazarın da kalitesinin ortaya çıktığı her komik çarpıtmada Aristofanes, belli açılardan Euripides'in de, kendince insanları "daha iyi"ye erdirdiği iddiasında bulunabileceğini açıklığa kavuşturuyor (terim olarak bizim için de uyarı değeri taşıyan belli sözcüklerin seçimi bile bunu göstermekte: *logismos-lojik* ('mantık') düşündürüyor, skepsis, *skopein* 'kuşku'yu, 'mikro-skopi'yi düşündürüyor, vb.). Ama elbet savaş yılı olan 405'te, mantık, kuşku, tutarlılık, keskin zekâ gibi bir Euripides entellektüelliğine, kesinlikle güçlü liderlikten ve kaba birlik duygusundan daha az ihtiyaç olduğu için, Attika tragedya yazarlarının derecelenmesi söz konusu olduğunda sıranın nasıl olacağından hiç kuşku duyulamaz:

1515 (*Yeni seçilmiş ve yeryüzüne çıkma hazırlığında Aiskhülos, yeraltı dünyasının kralı Pluton'a*)

Bu arada sen de
 ver tacı Sofokles alsın, döndüğümde almam için
 bana saklasın. Çünkü ona ikincilik
 veririm ben tragedya sanatında!
 Aman sakın, şu sapkın alçak,
 şu yalancı, şu asalak, şu şaklaban [=Euripides],
 -onu zorlasalar bile- benim tacıma
 el uzatmaya kalkmasın!

Demek ki, Aiskhülos birinci, Sofokles ikinci oluyor: Euripides'e ancak üçüncülük kalıyor. Görece daha değersiz bulma, açıkça görülmekte. Ama bu asla diskalifiye etmek değildir. Öyle zanneden varsa, Aristofanes'in, yüzelli yıldır Atina hal-

kının önüne çıkan tragedya yazarlarının tümü içinden, aday olarak bile yalnızca bu üçünü seçmiş olduğunu göz önüne almalıdır! Dahası, Aristofanes'in bu oyununda tragedyanın, sanat biçimi ve tiyatro türü olarak bütünüyle nasıl onurlandırıldığını da düşünmelidir:

Atina tiyatrosunda, kişisel bileşim olarak aynı zamanda politik kararların da yetkilisi konumundaki oy sahibi yurttaşlar topluluğu önünde Atina kenti, kişileşmiş olarak en önemli kendini irdeleme organı komedyar aracılığıyla tragedyayı, kendi varlığının birleştirici faktörü işleviyle resmen tanıma yöntemini uygular ve bu yolla tragedya türüne, güncel olaylarla edebiyatı dıştan ilişkilendirme olmaksızın, kentin ve tragedyanın karşılıklı çıkırlar özdeşliği temelinde bir güncellik verir. Dolayısıyla, tragedyanın bir en güzel kent modeli getirme hakkını kendinde görmesi gibi, kentin de en iyi modelleyici olarak uygun gördüğü tragedya yazarını seçme hakkının olması, gayet doğaldır. Burada Aiskhülos en iyi seçilmiştir; Euripides sonuncu olmuştur. Ama böylesi kararlarda hep, ilgili toplumun o zamanki politik-manevi-düşünsel durumu (ve böylece de kendini tanımada eriştiği konum) etkili olduğu için, burada Aristofanes'in *Kurbağalar*'ında sonsuza dek gibi görünen sıralama gerçekte duruma bağlıdır kuşkusuz. Bu demektir ki: Euripides'in üçüncü olması, daha sonraki dönemlerde kesinlikle yanlış yargı olarak görülebilir.

Gerçekten de böyle oldu: Sadece birkaç yıl sonra, 4.yy'da, aynı Yunanlılar Euripides'i birinci yaptılar. Neden peki? Daha sonraki dönemde böyle yeniden değerlendirilmesi, yazarın kendi döneminin, henüz onun verimini ve amaçlarını gereği gibi değerlendirecek düzeyde olmadığını mı gösterir? Eğer öyle ise bunun anlamı şudur: Aiskhülos ve Sofokles'e kıyasla Euripides, pek çok çağdaşının gözünde ürkütücü bir şeyi temsil ediyordu. Neydi bu? Euripides'in tragedyaya getirdiği yenilikleri irdelememiz gerek".

Latacz, buradan sonra incelemesini alt bölümler olarak getiriyor ve Euripides'in tragedyaya getirdiği yenilikleri şöyle saptıyor:

“4.2 Euripides Tragedyasının Yenilikleri

Euripides, tragedyanın önüne yeni bir amaç koydu. Bu yeni amaç belirlenişini özgül anlamıyla açıkça kavramak, daha kendi çağdaşları için bile, eğer olanaksız değilse, en azından çok zordu (hatta ola ki, yazarın kendisi de amacını, belirgin biçimde niteleyememiş veya nitelemek istememiştir). Biçimdeki, tondaki ve yapıdaki birçok yenilemeye bakınca, Aiskhülos ve Sofokles’ten (ve dönemin tüm öteki yazarlarından) farklı bir çabanın varlığı açıkça hissediliyordu, ama bunun ne olduğunu ortaya çıkarma gücü yoktu. Bunun sonucu, gerilim ve yakınmacı bir sürekli alaya alma geliyordu (her ne kadar alay edenler son tahlilde kendileri bile bu yaptıklarını ciddiye almasa da). Böyle mırın kırın ederek istemeye istemeye kabullenmenin en sesli belgesi, Aristofanes’in Euripides tragedyasındaki yeni biçime ve düşünceye karşı *Kurbağalar*’ında açmış olduğu ‘dava’ydı. Güldürüyle yabancılaştırılan bu tragedya analizine, dikkatlice ve yazarın bize ulaşmış tragedyaları ile fragmanlarını sürekli gözeterek, bir bakıma kulak veren kişi, Euripides’e karşı hemen ve daha sonra da sürekllice yöneltlen esas suçlamaların hepsini onda bulacaktır. Bu suçlamalar, eski alışılmış bir tiyatro biçiminin görsel tablosuna alışmış seyircinin, ‘yeni moda’ değişikliklere karşı sıkıntılı tepkisini yansıtmaktadır. Seyircinin bu hoşlanmamış aksiliğini, kendi deneyimimizden, özellikle günümüzdeki bilinçlice şoke eden a v a n g a r d i s t tiyatronun karşılanışından biliyoruz. Dolayısıyla, yazarın o zamanlar karşılaştığı bu ikili tepkinin nedeninin, araştırmalarda son tahlilde hep onun modern-liği olarak görülmesi de çok doğal; Fransız Grekolog Jacqueline de Romilly’nin 1986’da yayınlanan *La modernité d’Eu-ripide* kitabı, daha ilk sözcüklerinde bu bakışı getirmekte:

‘Modernite kavramı, Euripides gibi bir antik dönem yazarı için kullanıldığında çift anlamlı olarak anlaşılmalıdır. Bir kez Euripides, gerek kendinden öncekilere, gerekse çağdaşlarına kıyasla ‘modern’dir. Aiskhülos ve Sofokles’ten sonra Euripides, yenileştiren, açığa döken, bir skandal soluğu getiren kişidir. Bir deyişle o, kendi döneminin modernidir. Ama aynı zamanda, öyle hissediyoruz ki, Euripides çeşitli boyutlarıyla bizim çağ-

mıza da çok benzemektedir; gerçek şu ki, bizim yazarlarımız günümüzde, onun döneminde çok şaşırtıcı gelen birçok eğilimi almış, hatta güçlendirmişlerdir. Böylece Euripides, sözcüğün mutlak anlamıyla da modernidir.'

Fransız yazar, bu 'modernite'yi daha sonra beş başlık altında topladığı beş bölüm halinde somutlamaktadır: 'Bir kargaşalık dünyası', 'Acı çekmenin tiyatrosu', 'Fikirlerin tiyatrosu', 'Patetik olan ile fikirlerin yarışması', 'Aktüaliteye hizmetle yükümlü bir tiyatro'. Böylece aslında, Aristofanes'in *Kurbağalar*'da derlediği gibi, sorunun esası özetlenmiş oluyor. Şimdi biz, *Kurbağalar*'dan bazı bölümleri dillendirerek ve kavramı getirmeye çalışarak bu özetin en önemli yanını daha da açıklaştıralım:

a) Yüksek Dilin ve Yüceltilmiş Tonun
Yapıbozumcusu Euripides:

Daha Aiskhülos ile Euripides arasındaki yarış başlamadan önce Aristofanes Koro yoluyla cepheleri belirtir:

(814) (*Koro, Aiskhülos hakkında*)

Gerçekten de, gök gibi gürleyen'in [=Aiskh.] içini
müthiş bir öfke kaplayacak,
o zıppıktı geveze'yi [=Eur.] fark eder etmez...
[6 dize]

Ensesini saran dalgalı saçları dikilerek,
gür kaşlarını çatıp, birbirine perçinlenmiş sözleri
haykırışlarla savuracak, parçalanmış ağaçlar gibi,
titanların öfkesiyle soluk soluğa!

(*Sonra Euripides hakkında*)

Derken her zaman hazır ve gümüş oyma gibi parlak
Dil, lafazanlık yuvarlayıp şeytanca döngü dönecek,
Sözleri tel tel ayırıp, çıra gibi doğrayacak...

Ardından yarışmanın kendi içinde Aristofanes, Euripides'e, rakibi Aiskhülos'un yüksek dilini karikatürleştirme olanağı verir:

(923) Nihayet bir sürü boş laftan sonra dram yarısı bulurdu
Ve işte o zaman öküz büyüklüğünde, bol kaşlı ve
Yelesi, cadı karılara benzeyen, seyircinin hiç
Anlamadığı bir düzine kelime kullanırdı.

Bu durumun çaresini Euripides kendisi bulmalıydı:

(939) Ne var ki sonra sanatı senden alınca ben başta,
O şişim şişim tumturaklı, yüz kilo çeken sözleri,
Önce narinleştirdim ve azalttım kilosunu...

Gerçi bu, “sağlığa yararlı”, pratik ve halk dostu gibi tınıyor, ama Aiskhülos’a göre her tüketici yalakası basitleştirme reformu gibi, doğal bir iç simetrimin yok edilmesi ve yüzeyselliğin zaferi demek oluyordu:

(1058) Hayır hayır uğursuz adam! Zorunludur o düpedüz:
Büyük düşünceler ve kararlar, kendilerine yakışır sözler doğurmalı!
[2 dize]

İşte bunu -iyi bir sezgiyle- yerleştirmiştım ben. Sen berbat ettin!

b) Kahramanlarda ve Sorunlarda

Ciddiyetin Yapı-bozumcusu Euripides “Aşağı” tonda “aşağı” bir dil, artık ciddi sahne kahramanının ağzına yakışmıyordu. Dolayısıyla Aiskhülos, rakibini daha ilk karşılaşmada “dilenci-kuluçka-kâşifi” diye (ya da “dilenci yazar”: 842) diye ve “kötürüm kâşif” (ya da “kötürüm yazar”: 846) diye selamlar!! Euripides, “ayaktakımı”nı sahneye getirmesiyle ünlüydü (Bayan de Romilly bunu pek de aykırı olmaksızın modern reji tiyatrosunun alt kültüre ve ayaktakımı kostümüne olan merakı ile kıyaslamakta). O zamana kadar tragedya kahramanları nasıl görünüyorlardı?

(1013) (*Aiskhülos öfkeyle Dionüsos’a*)

Düşün bir defa, bu halkı benden nasıl teslim aldığını
Göz önüne getir. Onu sana, bugün olduğu gibi, bir soytarı,
Bir maskara, açığöz, ödle, yurt ödevinden kaçan,
Bayağı insanlar olarak değil, silah, mızrak taşıyan, miğferleri
Beyaz tuğlu başlıklı, dolaklı ve yedi öküz güçlü olarak devrettim!

(Çeviri: Nevzat Hatko, M. E. B. yayını, Ank., 1946;
Dize sayılarına uygun düzenlemeyi ben yaptım. Y.O.)

Böyle kahramanlarla yaratmıştır *Thebai’ye Karşı Yediler* gibi tragediyaları (“Bu dramı seyreden herkes kendini bir savaşçı olmaktan kurtaramadı”: 1022) ya da *Persler*’i (‘gerçek bir sa-

heser yazarak halka düşmanları her zaman nasıl yeneceğini öğrettim!': 1026 vd.)

(1030) Bana sorarsan iyi şairlerin böyle yapması gerek. İyi şairlerin En eski zamandan beri insanlığa ne kadar faydalı olduğunu düşünelim.

Ve devam ederek *Aiskhülos*, büyük isimleri sayar: Orfeus, Musaios, Hesiodos, Homeros! Bu örnekleri göz önüne alarak yaratmıştır Patroklos ve Teukros gibi 'arşlan yürekli kahramanları'.

(1043) Ben, Zeus hakkı için ne Faidra gibi orospular, ne de Stheneboia gibi karılar soktum eserlerime.
(Euripides'teki büyük roller).

Kraliyet düzeyindeki adamların da sırtına asla 'paçavralar' geçirmemiştir Euripides gibi (1061)! Oysa Euripides?

(1078) Daha birçok kötülüklere sebep olmuştur o!
Sahneye aracı karılar çıkaran,
Tapınakların içinde doğurtan,
Kardeşi kardeşle zina ettiren,

[1 dize]

Bütün bunlar yüzünden yurdumuz,
Kâtip bozuntuları ve halkı habire aldatan
Belediye maymunu dalkavuklarla doldu!

Savaş kahramanları yerine, aşağılık serseriler; vatanseverce davranış yerine "seks ve cinayet"; sapına kadar erkek olanlar yerine yalaka dolandırıcılar! Tragedya, idealler ülkesinden lağıma dönmüştür. Peki suçlusu kimdir? Euripides!

c- D i n e v e E s k i D e ğ e r l e r e S a y g ı n ı n
Y a p ı - b o z u m c u s u E u r i p i d e s

Aiskhülos tragedyasının dayandığı eski değerler, kesinlikle yüksek rollerde ve konularda kişileşiyor ve dolayısıyla seyircide yüksek duygular uyandırıp pekiştiriyordu. Böylece *Aiskhülos*, seyircide kendini kanıtlamış eski değerleri destekleyerek Atina halkına hizmet ediyordu:

(1071) (*Aiskhülos* patlar)

... tayfalara,

üstlerine karşı ve benim öğretti. - Depiziler benim zamanımda

yalnız peksimet istemeyi ve “Hoo, hoop!” demeyi bilirlerdi!

Yani alt tabakalarda Euripides yüzünden pervasızlık, sorumsuzluk, bedensel keyif ve isteyerek aşağıda kalma yayılmıştı. Ya üst tabakalarda?

(1069) Dahası var. Sen onlara gevezeliği boş laf etmeyi öğrettin
Ve bu hal güreş meydanlarının boşalmasına sebep oldu,
O kibarca boş laf eden gençlerin kaba etlerini besledi.

Bu beden çalıştırma, tartışmanın sürüp gitmesine neden oluyor. Bu da yetmiyor, Euripides, halkı acındırmak için çullara bürünmüş kralları sahneye getirerek Atina halkının mülk sahibi olan kesimini bunları taklide yöneltmiştir:

(1065) Bu yüzden zenginler artık harp gemileri yaptırmıyor,
çullara bürünüp fukara geçiniyor, sızlanıp duruyorlar.

Daha önce devletin ziyneti olan ‘birlik ruhu ve özveri erdemi’, ardına egoizmin ve zimmetçi tutumun gizlendiği bir hayasız ikiyüzlülüğe dönüşmüştür.

Böyle bir değerler çöküşüne nasıl gelinmiştir? Yanıt şu: Din-den uzaklaşma yüzünden! Her iki yazar, o özgül tartışmaya geçmeden önce, hakem Dionüsos’un isteği ile eski gelenek gereği adak sunup dua ederler. Aradaki belirleyici çatlak burada kendini gösterir: Gerçi Euripides de gelenekten kaçınmak istemez ve kaçınamaz, ama kime dua eder? Aiskhülos gayet sofuca, zihninin de besleyicisi olan evrensel bereket tanrıçası Demeter’e dua etmiştir. Buna karşılık Euripides, Dionüsos’un adak sunma daveti üstüne şunları söyler:

(888) Teşekkür ederim. Benim kendi Tanrılarım var. Onlara dua edeceğim.

DI Kendine mahsus, başka çeşit, yeni biçilmiş tanrıların mı var?

EU Evet, öyle.

DI Madem öyle, bildiğini oku!

EU Ey gök boşluğu [= esir, Y.O.], gıdam benim! Ve sen ey Bana koku aldırın burun deliklerim!

Euripides’in Tanrıları artık Olümpos Tanrıları değildir. Üstelik, hâlâ Tanrı mıdır ki zaten? İnsanın kendi sahip olduğu

güçler değil midir Euripides'in tanrıları? Salt insan duyu ve yetilerine inanmakla, olmadık bir yeni ("yepyeni türden") antropoloji düşüncesi, bir insansal özerklik bilinci değil midir bu? Aiskhülos'un anlayışıyla kâfirlik sayılması kaçınılmaz. Eski dinden bu açık sapmanın sonuçları (ki bu konuda Euripides, başka bir değerledirmeye de olsa Aiskhülos'a katılmaktadır) gözler önünde bulunuyor: Atina halkı, daha birkaç on yıl önceki halk bile değildir artık. Euripides'e göre bu, kendi sınırsal etkinliğinin bir zafer işaretidir:

(954) Sonra bu ahaliye de çenelerinin nasılışlemesigerektiğini öğrettim!

Aiskhülos taşlamalı bir yanıt verir:

- Bunu ben de teslim ederim!

Ardından Euripides, bir anda yurttaşların nasıl yuvarlak cümleleri yontmayı becerdiklerini, nasıl kıvrak, usturuplu, tavrılı ve sanatlı tartışabildiklerini ve her şeyi her yanıyla kapsamlıca nasıl düşünebildiklerini açıklayarak devam edince, Yine Aiskhülos'un aynı nakaratı patlar:

(958) Bunu ben de teslim ederim!

Aiskhülos'a göre, insanların alçak gönüllüce iman ettikleri, insanın zihin gücünün (sözcüğün tam anlamıyla) kendini adadığı eski dinin gözden düşmesiyle, kaçınılmaz biçimde eylemin yerine konuşmanın geçtiği bir yeni "kültür" sonsuz yüceltilir olmuştu; yani söz dolandırmalar, danişıklı dövüşler, tumturaklı sivrilikler, vb. alıp yürümüştü; tüm Atina bir "gevezelik kumkumasına" dönmüştü, üstelik bütün bunlar "demokrasi" adınıydı:

(951) EURIPIDES

Ama Apollon hakkı için;

Bu yaptığım demokratça bir işti!

Oysa Aiskhülos için bu, kim ne derse desin halkı mahvetmekti.

d) Halkı Berbat Eden Euripides

Euripides ekolü meyvelerini vermişti: Artık tiyatroya gelip oturan seyirci, "o zamana kadarki gibi asırı bön, ağzı açık, 'agu-

bebe' haliyle aptal aptal oracığa çökmüş" (989-991) saf bir yığın değildi. Hayır; Euripides'in onlara akıllılık aşılama ile övündüğü o insanlar, tiyatro deneyimi ve kitap okuma sayesinde, önlerine getirilen dolambaçlı sanat sorunları üstüne yargı verecek kadar kültürlü ve gelişkindiler artık:

(1109) (*Koro, tartışan Aiskhülos ile Euripides'e*)

Eğer içinizde, belki seyirciler bu ince fikirleri anlamazlar
Diye bir korku varsa, hiç üzülmeysin!
Artık onlar sandığınız gibi değil, usta asker oldular,
Ellerindeki kitaplar sayesinde en ağır fikirleri bile
Anlayabiliyorlar. Her biri üstün bir ülkü sahibidir
Ve bu ülküler şu an çok iyi bilenmiş durumdadır.
Korkmayınız, seyircilerden yana
Bir şüpheniz olmasın, onlar bilgin kişilerdir,
Her şeyinizi dilediğiniz gibi inceleyin.

"Bilgin" (*sophoi*) bu, elbette ki Aiskhülos için her çeşit sıkıntının başıdır (Hatko'nun "bilgin" olarak çevirdiği sözcük, Almanca'ya "açıkgöz", "kül yutmaz" anlamında çevrilmiştir.YO); çünkü Aiskhülos'a göre akıllanmışlık, alçakgönüllülüğün yitimi demektir. Euripides insanları daha iyi duruma getirdi, öyle mi?

(1010) AISKHÜLOS (*Euripides'e*)

Eğer bunu yapmayıp da, halkı,
Namuslu ve asil halkı berbat etmişsen,
Neye layık olduğunu söyleyebilir misin?

Burada Dionüsos araya girer:

Sormaya ne lüzum var, ölüme!

Buradan sonra Aiskhülos, örnek üstüne örnek vererek Euripides'in, getirdiği savlar ve sorunsallar (bunlar içinde evliliğe ihanet, enest ilişkisi ve başka fahişelikler) ile edebiyatın anayasası olan, kötülükleri halka yansıtmama ilkesini çiğnediğini ve böylece halkı berbat ettiğini ortaya getirir:

(1053) (*Aiskhülos, Euripides'e*)

Ama iyi bir şair kötü işleri açığa vurmamalı, insanları kötüye sürüklememelidir, onlara kötü şeyler öğretmemelidir. Çocuklar için

Terbiyeci öğretmenler vardır, oysa yetişkinleri şiirler terbiye eder
Bunun için bizler her zaman iyi şeylerden söz etmeliyiz.

Euripides hemen cevabı yapıştırır: “Yani sence yalnızca senin tarzındaki sanat mı iyi şeylerden bahsedebiliyordu?” Böylece Aristofanes, belirleyici soruyu koyar: “İyi şey (cheresta) nedir?” Euripides tiyatroya yenileştirmeler getirdiğinde belli ki Atinalıların çoğunluğu Aiskhülos sahnesi ile aynı görüşteydi: Bu, kente yararlı (kent için iyi) değildir! Ama güçlü bir azınlık da kuşkuluydu. İşte Aristofanes, *Kurbağalar*’ında, daha başlangıçta hakemli bir yargılama getirerek, sonra davayı sürdürerek ve hüküm vermede uzun yalpalamalar yaparak o karşı görüşlülere de kulak vermiştir. Ayrıca gördüğümüz gibi, Euripides’e de üstünde düşünölmeye değer sözler söyletmiştir. Nihayet, Dionüsos’un ve Koro’nun, iddia makamı tutumundaki belirgin kararsızlık ve hatta sık sık ürkeklik ifadeleriyle de karşı görüş hesaba katılmıştır. Bunun gerisinde, o genç yazarın tüm “yenileştirmelerinin”, “daha derin” bir bilgiden kaynaklanabileceği yolundaki güçlü sezgi ve bilgi yatmaktadır.

Bu sezgi, komedyanın sonundan az önceki bir yerde en etkili biçimde dile geliyor. Orada komedya yazarı şunu yapmıştır: Koro, yeni seçilmiş Aiskhülos’a saygı sunarken, kesin aşağılayıcı görünen bir seçimle, birden onu artık Euripides’le değil de Sokrates’le karşılaştırmaktadır:

(1485) Şu adam (=Aiskhülos) akıllı ve dürüst olduğundan,

Yurttaşlarının selameti

İçin ve dostlarının

Akrabalarının selameti için

Yurduna dönecek.

Demek insanoğlunun, Musa’ların

Sanatına kayıtsız kalmaması,

Onu hiçe sayıp tragedyanın

Önemi ni ihmal ederek Sokrates’le

Oturup laklak etmemesi iyi şeymiş meğer.

Aylak oturup

Ahlakçılıktan

Dem vurmak

Delilerin harcıdır!

Burada Euripides'in, kendinden 15 yaş daha genç bir çağdaşı olan ve Aristofanes'in *Kurbağalar*'dan yirmi yıl önceki kendi komedyası *Bulutlar*'da (MÖ 423) yine ismiyle karikatürize etme şerefi bahsettiği Sokrates'in grubuyla aynı kefeye konmasının anlamı nedir? İlk bakışta her ikisi de, çöküşün belirtileri olarak Aristofanes tarafından reddedilmiş görünüyorlar; yeni bir "hava dini"nin müritleri'dir onlar, akılları "bulutlarda yüzen" [...] entelektüel haylazlar, [...] kâhinler, doktorlar, ditürambos'çular, başka yazarlar [...] Hepsinin karakteristiği boş gevezelikler'dir (Gelzer 1971, 1490. 1442 vd.). Ama *Kurbağalar*'ın Aiskhülos'unun, o köklü ve kaba kararlılığı ile tam da gittikçe gelişen modern "filozoflar" (= "kuramsal düşünce âşıkları") ve "sofistler" grubu ile karşı karşıya getiriliyorsa, bu, gerçekten o grubun "inatla" değersiz görülmesi anlamına mı gelir? Öylesine değersiz olsa bu kadar yoğun çatışmaya da girilmezdi herhalde.

Kurbağalar'da iki yazarın atışmasının sonunda doruk noktası olarak çok şey söyleyen bir sahne vardır: Aiskhülos ile Euripides bir terazinin önünde duruyorlar ve en güçlü sözlerini ve fikirlerini birer kefeye koyuyorlar. Gerçi hep Aiskhülos'un kefesini ağır basıyor ama hakem Dionüsos, bu ölçütten sonra da karar veremiyor:

(1413) [Çünkü] Birini çok bilgin bir adam olarak tanırım,
ötekindense
Çok hoşlanırım!

Gerek bu sahne, gerekse bitiş sözü, her ikisi de belirleyicidir. "Sofistik-Sokratik" in (Rohdich 1968,20) yeni bir şekilde dünyayı kaplama çabası, tüm öfkelenendirici "laf ebeliği"ne karşın, son tahlilde yine de yerleşik inanç ve değerler sistemine dayalı olarak Aiskhülos ve Sofokles gibi adamların pekiştirdiği ruhsal güvencenin karşısında gerçek bir karşı-ağırlık oluşturmuştu. Euripides ve Sokrates gibi adamlar bakımından insanlar, tüm iç dirençlerine karşın, her iki yana da epey mesafeli durup tümüyle kendi bireysel yargılarını –Dionüsos gibi– vermeye zorlanıyorlardı. Aristofanes'in MÖ 405 yılında Euripi-

des'i Sokrates'le aynı kefeye koyması, o dönemde pek çok kişinin bu iki adam arasındaki en içten bağı çoktan sezdiğini göstermektedir. Sokrates'in en büyük öğrencisi Platon, hocası için MÖ 399 yılında kent tarafından verilen, aklının almadığı mahkûmiyet kararına karşı *Sokrates'in Savunması*'nda (*Apologia*) bunu şu tabloyla ifade etmiştir:

(Platon, *Apologia* 30 e; Sokrates Atina'da Halk Mahkemesi önünde)

Çünkü beni ölüme mahkûm ederseniz, sonra benim gibisini kolay kolay bulamazsınız; çünkü ben, harfi harfine (bunu söylemek biraz gülünç gelecek de olsa) tıpkı büyük, soylu, ama tam da bu büyüklüğünden dolayı biraz hantallaşmış ve kımıldatmak için sürekli bir at sineğinin onu kışkırtması gerektiği gibi, tanrı tarafından kentin derisine kondurulmuş bulunuyorum.

Bana öyle geliyor ki, işte aynen böyle, sizleri sürekli kımıldatmam, her yerde görünerek sizleri ikna etmem, her birinizi bitmez tükenmez biçimde gün boyu kışkırtmam için tanrı beni kentimizin bedenine kondurmuştur.

Aristofanes'in, sıkıntı veren Sokrates'in etkisiz hale getirilmesinden yaklaşık yedi yıl önce yazılmış olan *Kurbağalar* oyunu, Sokrates'e karşı duyulan genel tepki içinde daha o zaman Euripides'in de, kentin yararına olmak üzere yurttaşlar içinde benzer tarzda kışkırtıcı, çekici, düşünmeye zorlayıcı işlev gördüğü bilgisinin varlığını belgelemektedir. Dönemin hiçbir belgesi, bu aydınlatıcı bakışı *Kurbağalar*'daki gülünç s e y i r l i k d u r u ş m a gibi açıklaştıramazdı. Onda e s k i'den y e n i'ye geçiş evresini yaşıyoruz. Henüz e s k i, galip gelmektedir, ama y e n i'nin gerçek amacının tam farkına varılmadan e s k i'nin yenmesine izin verilmesindeki tehlike de sezdirilmektedir.

Yenilikçi Euripides, atılım için gerekli bir tuğla mıdır?

Avangardist Euripides, tam bir entelektüel mi, hem küfredilen hem de vazgeçilemeyen?

Oyunlarına bir geçelim."

Görüldüğü gibi, **Latacz**, Euripides'in, hem küfredilen, hem vazgeçilemeyen avangardist bir entelektüel olup olmadığını oyunlarına bakarak değerlendirmeye geçiyor. Ama, özellikle

Helena'da daha ziyade *İfigenya Tauris*'te ile paralelliklere ve mutlu sonla bitişin tragedyaya aykırı olup olmadığı sorunsalına ağırlık vermiş. Oysa *Helena*, Euripides'in, din ve Tanrılar üstüne aykırı görüşleri yönünden olsun, seyirciyi – alışıp gittiği için – doğru ve gerçek sandığı olgular üstünde bir kez daha durup düşünmeye çekme amacı açısından olsun, çok tipik bir oyun olarak görünmekte. En başta, seçilen öykü, Troya Savaşı'nın Helena yüzünden çıktığı ön yargısını alt üst eden bir nitelik taşımakta. Öte yandan, Menelaos gibi bir savaşçı kralın, dilenci pozisyonuna düşmüş halde gösterilmesi; Ulak rollerinin, etkili karakterler gibi önem kazanmış olması, vb. nitelikler de burada altı çizilmeye değer boyutlar olarak görülüyor.

Bu tür ilginç boyutlara, Açıklamalar'da da yeri geldikçe değinmeye çalıştık.

(Bkz.33.,560.,575.,715.,1073.,1104.,1288.,1416. Dize açıklamaları)

(1). Mitos Boyut Yay. İstanbul 2006.

EURİPİDES

HELENA

Türkçesi
Yılmaz Onay

KİŞİLER

HELENA

TEUKROS

KORO

Tutsak Yunanlı Kadınlar

MENELAOS

Sparta Kralı, Helena'nın kocası

YAŞLI KADIN

Mısırlı

ULAK

Yaşlı. Menelaos'un silah arkadaşlarından

THEONOE

Theoklümenos'un kız kardeşi, bilici

THEOKLÜMENOS

Mısırlıların Kralı

ULAK

İkinci. Mısırlı

DİOSKUR'lar

(Faros adasında, Mısır Kralı Theoklümenos'un sarayının önünde Proteus'un mezarı)

HELENA

Nil'in bakireleri gibi taze dalgacıları bunlar;
 Nicedir Mısır'ın toprağını, gökteki bulut yığınları değil
 Karlar eriyince yükselen bu pırıl pırıl dalgacılar sular.
 Mısırlıların kralı Proteus, yaşam boyu bu Faros adasından
 Yönetmişti ülkesini. Denizkızı Nümfalardan Psamathe,
 Kocasını Aiakos'tan ayrılıp onunla evlenmiş ve,
 İki çocuk doğurmuştu bu prensler evine..
 Biri, oğul Theoklümenos'tu, adı üstünde,
 Bir aziz, Tanrılar nezdinde; öbürüyse,
 Annesinin incisi, bir asaletli kız çocuğu, Eido; 10
 Ama giderek evlilik çağında, atası Nereus'tan miras
 Tanrısal biliciliğiyle, geçmiş, gelecek, her şeyi
 Bildiği ortaya çıkınca, Theonoe olmuştu adı.
 Benim memleketimi sorarsanız, ünlü Sparta'dır,
 Babamsa Thündareos'tur, ama söylenti doğruysa,
 Onun av için kovaladığı kartaldan kaçan
 Bir kuğu kılığında Zeus, annem Leda'ya
 Sarılmış ve çiftleşmiş annemle. Helena'dır adım,
 Başıma gelenleriyse, hiç sormayın:
 Üç Tanrıça, Afrodite, Hera ve bir de 20
 Zeus'tan doğma bakire Atena, hangimiz daha güzel
 diye itişerek İda dağının mağarasındaki çoban
 Paris'e baş vurmuşlar sonunda, onun seçmesi için
 En güzeli. Afrodite, Paris'e benim güzelliğimi
 vaat ederek kazanmış yarışı – olmaz olsun!
 Ve Paris, sürüyü, her şeyi yüzüstü bırakıp
 Sparta'ya geldi, beni alıp götürmek için.
 Ama Hera, kendisini kazandırmayan Paris'e kızgın,
 Benim yerime, o kral Priamos'un oğlu prence,

Has esîrden yarattığı benim capcanlı bir
 Suretimi vermiş; öyle ki Paris, ben sanarak,
 Alıp gitmiş o yaratığı! Ama Zeus'un da
 Başka hesapları varmış meğer bu işte:
 Bir yandan yeryüzünde sayıları çok fazla
 Artmış olan insanlar ölerек azalsın, öbür yandan
 Yunan halkının en cesuru belli olsun diye,
 Zavallı Frigyalıların ve Yunanların
 Arasına çeşit çeşit düşmanlıklar sokup
 Başlarına bir savaş sardı ki, o savaşın
 Hedefi de ben olmuştum. – Ben, dediysem,
 İsmimdi yalnızca kullanılan, çünkü Hermes,
 Beni bulutlara sarıp – Zeus beni düşünmeyi de
 İhmal etmemiş demek ki – gizlice buraya, dünyada
 En güvenilir bulduğu adamın, Proteus'un sarayına
 Getirmişti, Menelaos'a sadık ve el değmemiş
 Olarak korunmam için. O yüzden buradayım işte.
 Ve zavallı kocam, benim kaçırılmamın öcünü
 Alsın diye, koskoca bir orduyu topladı da gitti
 İlion'un surlarına, savaşa durdu. Ve benim uğruma
 Nice yaşam soldu gitti Skamandros vadisinde,
 Ama beni, bu talihsiz kadını, lanetliyorlar hep,
 Sanki evliliğe ihanet ederek bu korkunç savaşa
 Ben sebep olmuşum gibi! Bu durumda nasıl
 Yaşanır ki artık? Ama işte Hermes, bir de
 Kehanette bulundu giderken, gün gelip kocam
 Benim Troya'yı görmediğimi, hiçbir erkekle
 Birlikte olmadığımı öğrenecek ve ben yine
 Sparta'nın gururu olarak kocamın yanında
 Sarayda yerimi alacakmışım ... Evet, Proteus
 Güneş ışığını gördüğü sürece, ben, korudum
 El değmemiş olarak sadakatimi. Ama
 Ne zaman ki, yeryüzü ona karardı, şimdiki oğlu,

30

40

50

60

Yatağıma girmek için benimle uğraşır oldu!
 Ve ben işte bu yüzden, eski kocama sadakatle
 Burada Proteus'un mezarı başında diz çöküp
 Yalvarıyorum ki, sürebilsin sadakatim ve
 İlion'da adım nice kötüye çıkmış da olsa,
 Hiç değilse bedenim, gerçekte temiz kalsın!

(*Teukros girer*)

TEUKROS

Bu sağlam surların içinde hüküm süren kimdir ki acaba?
 Görünüşe göre bir zenginlikler sarayı bu besbelli,
 Surları çepeçevre çinko çelenklerle çevrili!

70

Ha?

Ne görüyorum? Hey Tanrılar! Gerçekten bu gördüğüm,
 Benim ve tüm Akhaların başına bela olmuş o ölümcül
 Kadın mı yani? Tanrıların gazabına uğramış olmalısın ki,
 Helena'nın tıpatıp aynı görünüyorsun! Ve de ayağım
 Eğer yabancı bir toprağa basıyor olmasaydı, şu hedefini
 Şaşmaz okla hesabın görülmüştü, ey Helena'nın benzeri!

HELENA

Kimsin sen ey talihsiz adam? Beni neyle suçluyorsun
 Ve onun o kötü ruhu nedeniyle bana karşı bu nefret nedir?⁸⁰

TEUKROS

Birden öfkeme kapılıp yanıldım, hanım!
 O Zeus-kızı, tüm Yunan halkının kahrettiği biridir de
 Ondan! Söylediklerim için bağışla beni n'olur!

HELENA

Peki, kimsin sen? Yolun nasıl bu ülkeye düştü?

TEUKROS

Talihsiz Yunan halkından biriyim işte!

HELENA

Öyleyse Helena'dan nefret etmene hiç şaşmam.
 Ama kimsin, nesin, neredensin, adın nedir?

TEUKROS

Adım, Teukros, ben dünyaya getiren babam, Telamon;

Beni yetiştiren memleketimse, Salamis'tir.

HELENA

Peki Seni Nil'in bu ovalarına getiren nedir?

90

TEUKROS

Memleketten kovulunca, nereye olsa gidiyorum işte!

HELENA

Mutsuzsun yani, kim kovdu ki memleketten seni?

TEUKROS

Beni sevmesi gereken babam Telamon kovdu.

HELENA

Neden acaba? Bir kaderin oyunu olmasın bunlar?

TEUKROS

Kardeşim Aias'ın Troya'da ölmesi, benim yıkımım oldu.

HELENA

Nasıl yani? Onu öldüren senin kılıcın değildi herhalde.

TEUKROS

Hayır, hayır, kendi kılıcıyla kıydı canına!

HELENA

Çıldırılmış mı? Akli başında birinin yapacağı şey değil çünkü.

TEUKROS

Peleus-tohumu Akhilleus'un adını duymuşsundur.

HELENA

Duyduğuma göre Helena'yı isteyenler arasındaymış.

100

TEUKROS

Onun ölümüyle, silahları kime kalacak diye kavga çıktı.

HELENA

Bu nasıl oldu da, Aias'ın mahvolmasına vardı ki?

TEUKROS

Silahlar başka birine kalınca bu yüzden canına kıydı.

HELENA

İyi ama ona olandan sana niçin uğursuzluk geliyor?

TEUKROS:

Onun için kendi canımı feda etmemişim diye!

HELENA

Demek İlion'un övünge surlarına sen de gittin, ha yabancı?

TEUKROS:

O surların yıkımına katıldım ve bu, kendi yıkımım oldu.

HELENA

Yandı, kül oldu değil mi oralar?

TEUKROS

Surların izi bile bulunamaz biçimde hem de.

HELENA

Ah, Heena, ah! Troya senin yüzünden yerle bir oldu... 110

TEUKROS

Yunan askerleri de aynı şekilde?

HELENA

Kent yok edileli ne kadar zaman geçti?

TEUKROS

Yedi hasat oldu neredeyse, yedi yıl geçti bile.

HELENA

Peki orada geçirdiğiniz zaman ne kadardır?

TEUKROS

Ooo, çok: On yıl geçmiştir orada.

HELENA

O Spartalı kadını ele geçirdiniz mi sonunda?

TEUKROS

Kaşla göz arasında Menealos uzaklaştırdı onu.

HELENA

Sen gözlerinle gördün mü onu, yoksa sırf kulaktan dolma mı?

TEUKROS

Sana şimdi baktığım gibi öylesine yakından gördüm.

HELENA

Sizlerin gördüğünüz, Tanrıların bir numarası olmasın? 120

TEUKROS

Başka şeyler konuşalım n'olur, onu bırak artık!

HELENA

Öfkenizde haklı olduğunuzdan bu kadar eminsiniz yani ha?

TEUKROS

Seni nasıl görüyorsam onu da öyle gördüm, diyorum ya!

HELENA

Menelaos, karısı ile birlikte, sarayına döndü mü?

TEUKROS

Argos'a dönmüş değil, Eurotas vadisinde de yok.

HELENA

Ah yazık! Onlar için ne acı!

TEUKROS

Söylentiye göre, karısıyla birlikte yitip gitmiş.

HELENA

Herkes aynı yere dönmüyor muydu ki?

TEUKROS

Evet, ama bir fırtına herkesi bir yöne savurdu!

HELENA

Öyle vahşi dalgalar hangi denizde yakaladı sizi?

130

TEUKROS

Ege Denizinin ortasında!

HELENA

O zamandan beri haber yok mu Menelaos'tan?

TEUKROS

Yok. Yunanistan'da o ölmüş kabul ediliyor!

HELENA (*Kendi kendine*)

Eyvaah, mahvoldum!

(*Teukros'a*) Thestios'un kızı hayatta mı bari?

TEUKROS

Leda'yı soruyorsun, değil mi? Ölmüş, çoktan!

HELENA

Helena'nın sürdüğü leke yüzünden ölmüş değil herhalde?

TEUKROS

Öyle! O yüzden o asil yaşamına kendini asarak son vermiş.

HELENA

Thündareos'un oğulları hayatta mı? Onlar da mı öldü yoksa?

TEUKROS

Hayattalar veya değiller!.. Çünkü iki türlü söylenti var. 140

HELENA

İyi olanını bir anlatsana!

(Kendi kendine) Ah, zavallı ben!

TEUKROS

Tanrılaşmışlar, gökte yıldız olarak parlıyorlarmış.

HELENA:

Bu, isabetli geliyor kulağa! Peki, öbür söylenti?

TEUKROS:

Kız kardeşleri yüzünden çeliği kendilerine saplayıp ölmüşler
Neyse, yetsin bu kadar haber. Yeni üzüntüler veriyor
çünkü!

Beni bu saraya getiren neden, bilici Theonoe'yi görmek
İstememdi, yardımcı ol da bana bir kehanette bulunsun.

Hangi yönden gidersem yelkenlerim rüzgâr dolar da

Kıbrıs adasına varabilirim? Çünkü Apollon söyledi, 150

Orada yerleşip kuracağım bir adaya, memleketimin
Anısına Salamis adını verecekmişim.

HELENA

Ey yabancı, sen yelkenlerini aç, yön kendiliğinden

Belli olacaktır, yeter ki, cins köpekleriyle şimdi

Avda olan, bu ülkenin hükümdarı, yani

Protheus'un oğlu seni görmeden uzaklaş buradan.

Eline geçen her Yunan'ı öldürür o, nedenini

Ne sen sor, ne de ben söyleyeyim! Zaten,

Öğrensen, ne işine yarayacak ki?

TEUKROS

Bu verdiğin bilgi için, teşekkürler sana ey kadın, 160

Tanrılar, soylu davranışını mükâfatlandıracaktır!

Çünkü, görünüşün Helena'ya ne kadar benzese de,

İçin, onun gibi değil, çok farklı: Onun başı

Beladan kurtulmasın, dilerim Eurotas vadisini

Göremesin! Sense, hep mutlu ol, hayatın boyunca! (Gider)

HELENA

Sonsuz üzüntüler üstüne gelen sonsuz acıları haykırmak için
Ne yapmalı bilmem ki, ah, soluk soluğa iç çekmelerle mi,
Şarkılarla mı, ağıtlarla mı, yakarışlarla mı, nasıl, ah, nasıl?

Birinci Deyiş

Ey kanatlı kızlar, bakireler, toprağın çocukları, siz ey
Sirenler, ah, acı haykırışlarım üstüne,
Kavallarınızla ya da flütlerinizle,
Gözyaşlarınızla bir görünseniz de
Kaygıma eşlik etseniz, acı acıya, şarkı şarkıya
Uyarak beni ağlatan ezgileriniz,
Yer altındaki tanrıça Persefone'ye ulaşsa.
Gözyaşlarımla yücelterek sizleri, yitirilmiş ölümler için
Şifa olarak, o ölümcül, karanlık odaya götürsem.

(Koro girer)

KORO

Birinci Karşı Deyiş

Güzel renkli temiz giysim,
Kamış yapraklarının üzerine serilmiş,
Güneşin altın ışıkları
Altında kururken, ben de
Mavi dalgacıkların yanında
Kıvr kıvr yosunlar üstüne uzanmıştım.
O anda bir yakarı koptu, alışık olmadığım bir ses, bir ağlama
Bir korku çığlığıydı bu, ne diyordu?
Deniz kızlarından bir Nümfe'nin,
Ormanda soluk soluğa kaçarken,
Yalçın kayalılara seslenmesiydi sanki,
Pan duymuştur besbelli!

HELENA

İkinci Deyiş

Ah, ah!

Sizler ey yabancı korsanlara esir düşmüş Yunan bakireler! 190
Bir gemici geldi, bir Yunan adam,

Gözyaşlarına boğdu beni, gözyaşlarına:
 İlion mahvolmuş, alevler içinde ateş topuna dönmüş,
 Benim yüzümden, o kadar ölünün katili de ben oluyorum!
 Ve, Leda, benim kötüye çıkmış namının
 Verdiği üzüntüyle, kendini asmış!
 Kocam, denizde sürüklenmeler sonucu, yitip gitmiş; yok!
 Memleketimin çifte şirinleri, Kastor ile ağabeyi,
 Onlar da, at koşturdukları pisti, Eurotas'ın
 Gençliği yarıştıran sazlık kıyılarındaki okulu bırakıp, 200
 Yok olmuşlar düpedüz!

KORO

İkinci Karşı Deyiş

Ah yazık, yazık, yazık!
 Bu ne acılı bir kara talihtir, ne korkunç bir kader, ey kadın!
 Havadan kar beyazı bir kuğu uçuşu ile gelip,
 Seni doğurtan Zeus, daha
 Ana kucağındayken hayatını karartmış senin.
 Çekmediğin acı kaldı mı, var mıdır daha kötüsü kaderinin?
 Annen çekmiş ipini, gitmiş,
 Zeus'un değerli ikiz oğulları, mutluluğa veda etmişler,
 Memleketini, hiçbir zaman göremeyeceksin, 210
 Kentlerde dolaşan şanın, seni bir yabancı rakibin,
 Buradaki efendiye eş olmanın önüne götürüp koymakta,
 Kocansa, dalgalardan bir mezar içinde ölü.
 Baba evin senin için hiçbir zaman sevinmeyecek
 O tunçtan tapınak, hiçbir zaman!

HELENA

Son Deyiş

Frigyalılardan ölen herkes için, çok yazık!
 Troyalıları gözyaşı olup çağlayan o uğursuz ağaç yok mu?
 Hani Priamos'un oğlunun o felaket ağaç teknesini yapıp da,
 Kürek çekerek, yelken açarak, baba ocağıma kadar geldi,
 Kandırıcı Küpris'le birlik, o Danaos'un torunlarına ve

Ölüm getiren aldatıcı Afrodite'yle birlik, benim talihsiz
çekiciliğime kapıldı...

Ah ben, zavallı kadın! Ama işte o altın taçlı Tanrıça,
Orada Zeus'un kollarında keyif çatan Hera değil miydi,
Maia'nın hızlı kanatlı oğlu Hermes'i bana gönderip,
Tam ben tunçtan tapınağa yaklaşmak üzere, kokulu
Pembe güller toplarken, alıp beni havalara kaldırtan,
Sonra da getirip bu uğursuz memlekete indirten,
Ama öbür tarafta Yunanlarla Priamos-oğulları arasına
Düşmanlık sokup onları savaştıran da yine o Tanrıça
Değil miydi? Üstelik, orada Simoeis vadisinde 230
Hiç de hak etmediğim halde adı kötüye çıkıp
Lanetlenen ben oldum hep?

KORO

Evet, senin durumun çekilir gibi değil ey kadın!
Ama işte yine de, önüne çıkan zorlukları
Olabildiğince hafife alarak taşıman gerek, ne yaparsın?

HELENA

Ah, dostlar, nedir bu bana biçilmiş kader?
Ben olmadık bir refah içinde geldim dünyaya.
Çünkü, ister Yunan, ister yabancı, hangi ülke vardır ki,
Orada bir kadından beyaz bir yumurta kabuğu oluşup
Onun içinde Leda'nın kucağı, -anlatıldığı gibi- Zeus'tan 240
Beni doğursun? Başımdan geçenler de doğal değil!
Ve suç, kısmen Hera'da, kısmen de benim güzelliğimde.
Ah, bir resim gibi, önce silinip de, sonra
Güzelliği gitmiş çirkin biri olamam mı sahi?
O zaman Yunanlar, bugünkü kötü kaderimi
Ve ona sebep olan ünümü unuttur,
Hakkımda iyi duygular beslerlerdi.
Tanrıların bir hışmına uğrayan, onu kaderinde
Güçlkle taşır, ama yine de taşır işte.

Oysa ben, bir değil, birçok darbe yedim

Tanrılardan önce, kötüye çıktı ismim,

Haksız yere. Bu, işlemediği bir suçun
 Cezasını çekmekten, bin kat daha zor.
 Derken göktekiler, beni memleketimden,
 Sevenlerimden koparıp, yabancı bir halkın
 Ortasına bıraktılar, özgür ana babanın
 Çocuğu olan beni, esir düzeyine indirdiler.
 Bu yabancı ülkede zaten, b i r k i ş i dışında
 Herkes köle, herkes uşak! Benim kaderimse,
 Bir tek umuda bağlı: Kocam gelip bir gün 260
 Kurtaracak beni. Ama işte o da öldüyse eğer,
 Yok oldu demektir bu umut da! Annem ölmüş:
 Ben götürmüşüm onu ölüme, suçum yokken,
 Ama bu suçsuzluk değiştirmiyor ki hiçbir şeyi!
 Ve evimin biricik çiçeği, kızım, bakire olarak
 Yaşlanacak, kocasız, yapayalnız. Zeus'un oğulları
 Denen erkek kardeşlerimden de haber yok. Yani,
 Her yönden belalara uğramışım ki, fiilen
 Ölmüş olmasam da, özünde çoktan bir ölüyüm!
 En korkuncu da, memleketime dönecek olsam 270
 Suratıma kapatılacak kapılar, Troya'daki o kadın,
 Yanında Menelaos olmaksızın, dönmüş, diye.
 Kocam hayatta olsa, yalnızca ikimizin bildiği
 İşaretlerden tanırdı beni. Ama yok işte, yok
 Bir kurtuluş umudu. Böyle yaşamak ne ki artık?
 Hangi mutluluk bekler ki beni? Evlenip
 Kurtulmak mı bu sıkıntıdan? Yabancı bir erkekle
 Yaşamak, krallar gibi yiyip içmek zengin sofrasında?
 Ama o erkek itici geliyorsa kadına, yaşamak denmez ki ona!
 Ölmek en iyisi! Ama nasıl ölmeli ki onurluca olsun? 280
 Benim sefaletimin dibi yok çünkü. Başka
 Kadınlara güzellik, mutluluk getirirken, benim
 Güzelliğim, öldürdü bitirdi beni, yok etti.

KORO

O yabancının bütün söylediklerine,

Uranian Poetry - <https://rantey.org>

Gerçekmiş gibi bakma, Helena!

HELENA

Kocamın ölümüyle ilgili söyledikleri, gerçek besbelli!

KORO

Uydurmaların çoğu gerçek gibi gelir kulağa.

HELENA

Yoo, yalnızca gerçek olanlar öyle gelir!

KORO

Her şeyi kötü tarafından alıyorsun.

HELENA

Korku boğuyor beni, dehşete düşürüyor!

290

KORO

Söylesene, buradakilerle aran iyi midir?

HELENA

Beni isteyen bir kişi dışında, herkesle aram çok iyidir.

KORO

O zaman, dinle bak, bırak şimdi bu mezar başını ...

HELENA

Neden ki, bırakacağım da ne olacak?

KORO

Gir saraya, Nereus-kızı Theonoe'ye git,
 Bilicidir o, kocan yaşıyor mu, yoksa sönmüş mü
 Gözünün ışığı, sor ona! Alacağın yanıtı göre,
 Sevinirsin, ya da kendini sonsuz üzüntülere bırakırsın!
 Bir şeyi kesin bilmeden, yasa pusa batmak da
 Ne oluyor ki? Şimdi mezar başını bırak,
 Gel benimle, bakireyi ara, konuş onunla,
 Her şeyi öğreneceksin ondan. Gerçeğin kaynağı
 Binanın içinde, uzağa gitmeye ne gerek?
 Seninle birlikte girip, bakirenin söyleyeceklerini
 Kendim de duymak isterim, çünkü kadınların
 Yanında durup, destek olmak yaraşır kadınlara.

300

HELENA

Sizlere güveniyorum, gelin, gelin içeri! Sorgulayın

Benim kaderimi, felaketimi!

KORO

Bunu zevkle yapacağım!

HELENA

Off, ne sıkıntılı bir gün! Ah!

Ne acı verici şeyler duyacağım şimdi acaba?

310

KORO

Hemen acıları düşünme, güzelim, ağlayarak başlama işe.

HELENA

Kocama ne oldu? Gözleri ışığı, dört atlı altın arabasıyla
Güneşi görüyor mu hâlâ? Samanyolu'nu seyre dalıyor mu?
Bir ceset oldu da karanlık bir çukurda yatmakta mı yoksa?

KORO

Gelecek ne getirecek olursa olun, sen önce iyiyi düşün.

HELENA

Sen ey, sazlarla çepeçevre sarılı, serin sularıyla
Eurotas vadisi, yeminle sana inanıyorum, söyle,
Kocamın ölüm haberi doğru mu?

KORO

Ne? Ah, yazık sana!

HELENA

Eğer doğruysa, ben de
İpi boynuma geçirir, ucunda sallanırım, kaskatı ve soğuk 320
Ya da kılıçla bağrıma bir yara açıp
Demirini kendi elimle yüreğime bastırarak
Düşer ölürüm,
O üç Tanrıça'nın önüne kurbanlık olarak,
Priamos'un, İda ormanında kavalını çalıp
İnekleri otlatan oğlu için.

KORO

Bu kara bulutlar geçip gitsin, güneş gelsin yüzüne!

HELENA

Yazık oldu sana ey talihsiz Troya!

Rezilliklerin acısı senden çıktı, Troya'ya bulandı!

Benim aşk cazibem, nice kana ve gözyaşına mal oldu! 330
 Ve Yunanistan, yakınmalarla, hıçkırıklarla ağladı, haykırdı;
 Acı, acıyı getirdi kan içinde, gözyaşı gözyaşını...
 Anneler, oğulları için ağladılar, gencecik dullar kocaları için.
 Ve saçlarını başlarını yoldular, kan kırmızıydı hep
 Tırnak yarasından güzelim yanakları.
 Frigya'nın Skamandros vadisinde kızlar,
 Kardeşlerinin cesedi başında ağıtlarla
 Saçlarını kazıdılar.

Ah, Arkadyalı Kallisto, Zeus'un sarılmalarından
 Dört ayak olup çıkan, mutlu kız! Tüylü 340
 Hayvan biçiminde, dümdüz surat,
 Kaygıdan kurtulmuş, acıların verdiği
 Hüzünden eser yok, daha talihliydin
 Beni doğurandan. Ya Merope'nin kızı Titanis,
 Artemis onun güzelliğini kıskanıp da
 Altın boynuzlu ürkek geyik yapınca,
 Kurtulmadı mı tüm sıkıntılarından?
 Oysa benim bedenim, Dardanel'lerde
 Priamos'un kentini mahvetti, pek çok Yunan da kayıp!
 (Helena, koro ile birlikte saraya girer. Menelaos, gemisi
 batmış bir denizci olarak görünür)

MENELAOS

Ah Pelops, sen ey Piza kulvarında Oinomaos'la 350
 Dört atlı araba yarışını kazanan kahraman,
 Ne olurdu Tantalos, seni Tanrılara
 Yiyecek olarak sunduğunda hayatın
 Sona erseydi de, sonra, babam olan
 Artreus'un doğumuna sebep olmasaydın,
 O da, Aerope'yle evlenip ünlü ikiliyi,
 Agamemnon'la beni dünyaya getirmeseydi?!
 En büyük savaş makinesini – bunu böbürlenmek
 İçin de söylemiyorum – İlion önlerine götürdüm;
 Bir hükümdar değil, yalnızca bir komutan olarak 360

Yaptım bunu, ama pek çok kahramanın, zorlama
Olmaksızın, kendi istekleriyle emrine girdikleri
Bir komutan ... Ve onlardan bir kısmı ölümler arasına
Karışıp gitti, bir kısmıysa, hasretle denizde buldu kendini,
Ülkelerine ölü isimlerini götürsünler diye. Bana gelince,
İlion'un sağlam surlarını yerle bir ettiğimden beri,
Mavi deniz dalgaları üstünde dolanıp duruyorum.
Güzel vatanıma erişmek için uğraşıyorum hep,
Ama kader benden bu mutluluğu esirgiyor sürekli.
Libya çöllerinin yanından geçtim kaç kez, 370
Sonra tam memlekete yakın geldiğimde
Bir fırtına alıp beni uzaklara attı hep,
Yeniden oraya götürecek bir rüzgârsa
Çıkmadı bir türlü. Şimdi burada, gemisi batık,
Yoldaşları yitik, kumsala fırlatılmış, sefil biri oldum;
Çünkü, İlion'dan aldığım Helena'yla, zorunlu olarak
Ve umutsuzca açıldığım masif ahşaptan gemim
Sivri kayalığa çarpıp paramparça oldu.
Ne şimdi geldiğim ülkenin, ne de ahalisinin adını
biliyorum: Kalabalıklardan kaçarcasına uzaklaşıyorum. 380
Üstümün başımın perişanlığı merak uyandırabilir,
Oysa ben utancımın başıma gelenleri gizliyorum.
Çünkü, yüksek tabakadan biri çöktü mü,
Alışık olmadığı sefalet, zaten hep sefil olan birinden
Daha fazla sıkar. Şu anda, acilen yiyecek ve giyecek
İhtiyacı dayatıyor. Kedimi kapattığım gemi kalıntısı
Kolayca açığa çıkıverecek. Önceki görkemli giysileri
Ve tüm zenginliğimizi deniz yuttu. Bir mağaranın kovuğuna
Tüm başıma gelenlerin sebebi olan kadını, karımı gizledim,
Ve kalan birkaç yoldaşa da, karıma mukayyet olmalarını 390
Emredip geldim. Orada bıraktıklarımın acil ihtiyaçlarını
Karşılacak bir şeyler bulur muyum, diye bakıyorum.
İşte şu yüksek duvarlarla çevrili, mağrur kapılarıyla
Pek zengin ve mutlu bir adamın olduğunu belli eden

Binaya yaklaşıyorum. Öyle ya, bir gemici ancak zengin Evlerden bir şey umabilir. Yoksa kendine bakacak Hali bile olmayan biri, istese de ne verebilir ki?

(*Sarayın kapısını çalar*)

Eyyy, kapı bekçisi! Benim acil ihtiyacımı İçeriye iletecek bir kimse var mıdır?

BİR YAŞLI KADIN

Kimdir kapıdaki? Sen çekip gidecek misin, Yoksa orada dikilip içerideki efendileri rahatsız etmeyi Sürdüreceksin? O zaman ucunda ölüm var. Bir Yunan olarak bizim burada barınamazsın.

MENELAOS

Ah tamam tamam ihtiyar, verdiğin bilgi için sağ ol! Öyle yaparım, ama benimle biraz daha yumuşak konuşsan?!

YAŞLI KADIN

İyi peki, oradan uzaklaş ey yabancı! Benim görevim, Hiçbir Yunan'ı bu binaya yaklaştırmamak.

MENELAOS

Ooo, itilip kakılmaya, zorbalığa gelemem!

YAŞLI KADIN

Sen beni dinlemiyorsun ki, benden günah gider bak!

MENELAOS

İçerideki efendilerine bir iletivereceksin, o kadar ...

YAŞLI KADIN

İletiverdim mi başına çok kötü şeyler gelebilir.

MENELAOS

Gemisi batmış biriyim, yabancıyım, Benim gibiler için sığınma hakkı Tanrı emridir.

YAŞLI KADIN

O zaman bundan başka hangi kapıya gidersen git!

MENELAOS

Buraya girmek istiyorum, bırak beni.

YAŞLI KADIN

Fazla oluyorsun ama zora baş vurmam gerekecek!

MENELAOS

Ah ah, benim savaşçı ordum, neredesin şimdi?!

YAŞLI KADIN

Orada saygınmışsın, inanıyorum, ama burada geçmez işte!

MENELAOS

Ah, kader, ne kadar aşağılandım, haksız yere!

YAŞLI KADIN

Gözlerin yaş içinde, nedir derdin?

420

MENELAOS

Önceki mutluluğuma bakıyorum da, kaderime yanıyorum.

YAŞLI KADIN

Git de derdini dostlarına dök!

MENELAOS

Bu memleket neresidir? Kimin bu saray gibi bina?

YAŞLI KADIN

Mısır burası ve bina da Proteus'un sarayı.

MENELAOS

Mısır mı? Vah vah! Nerelere savrulmuşum ben?

YAŞLI KADIN

Nesini beğenemedin bizim görkemli Nil'imizin?

MENELAOS

Ona bir şey demedim, ben kendi kaderime kahrediyorum!

YAŞLI KADIN

Talihsizliğine kahreden yalnız sen değilsin ki!

MENELAOS

O sözünü ettiğin kral şimdi sarayda mı?

YAŞLI KADIN

Hayır, onun mezarı burada, oğlu hükmediyor şimdi.

430

MENELAOS:

Oğlu nerede peki? Sarayda mı kalır, yoksa başka yerde mi?

YAŞLI KADIN

Şimdi içeride değil: Fena halde Yunan düşmanıdır!

MENELAOS

Neden acaba, ola ki beni de bağlayabilir.

YAŞLI KADIN

Zeus-kızı Helena burada sarayda.

MENELAOS

Neydi ne? Ne dedin sen? Bir daha söylesene!

YAŞLI KADIN

Bir zamanlar Sparta'da olan Thündareos-kızı.

MENELAOS

Nereden geldi ki? Söyle hele ne demek oluyor bu?

YAŞLI KADIN

Lakedaimon'dan geldi, burada kaldı.

MENELAOS

Ne zaman?

(Kendi kendine)

Karımı o mağaradan kaçırdılar mı?

YAŞLI KADIN

Akha'ların ordusu Troya seferine çıkmadan önce. 440

Sen şimdi uzaklaş saraydan. Çünkü bize bir şeyler oldu,
Hükümdar sarayı alt üst vaziyette. Kötü bir zamanda
Geldin sen; eğer Prens rastlarsa, hizmet yerine kesin
Ölüm demektir bu senin için. Yunanları severim ben,
Kaba davranıyor gibi olmam, Prens'ten korktuğum içindir.

(Kapıyı kapatıp içeri girer)

MENELAOS

Ne demeli? Önceki sıkıntı yetmezmiş gibi,
Bir de bu duyduklarım şimdi?
Troya'dan buraya yakalayıp getirdim karımı
Ve orada mağarada gözetim altında tutuluyor,
Derken işitiyorum ki, karımla aynı isimli 450
Bir başka kadın, bu kral sarayında yaşamakta.
Üstelik moruğun söylediğine bakılırsa, o da, Zeus kızı?!
Nil kıyısında Zeus'un adını kullanan bir ölümlü mü
Var acaba? Yoksa gökte ondan yalnız bir tane vardır!
İyi de, Eurotas vadisindeki sazlarla çevrili Sparta'dan,
Başka nerede bir tane daha bulunabilir ki?

Thündareos adında da bir tek adam vardır besbelli,
 Ayrıca Lakedaimon veya Troya ile adaş başka kentler
 Olduğunu bilen de yok, duyan da. Ne yapmalı bilmem!
 Koca dünyada o kadar çok insan yaşıyor ki,
 Bunların aynı ismi taşıyanları olsun, aynı isimli
 Kentler olsun, hiç de şaşırtmaz beni. O ihtiyar
 Köle kadının korkutmalarına da pabuç bırakmam ben.
 Adımı duyunca bana yiyecek vermeyecek kadar
 Katı yürekli bir kimse olamaz. Troya'nın
 Yangınıni tüm dünya biliyor, o yangını ateşleyen
 Menelaos'u da bilmeyen yoktur besbelli! Ben
 Bu prensi burada bekleyeceğim, iki seçenek var:
 Ya adam odun gibidir, o zaman sıvışıp gizlice
 Gider gemi kalıntısına saklanırım. Ya da yumuşak
 Biridir, o zaman acilen gerekeni ondan dilerim.
 Benim durumumdaki biri için gerçekte en acı olanı
 Kendim bir kralken yabancı hükümdarlardan
 Bir şeyler dilenmek, ama zorunlu ihtiyaç sıkıştırıyor,
 Ne yaparsın! Acil ihtiyaç en güçlüyü yener, çeliği,
 Demiri keser, demiş bilgiler, benim sözüm değil bu.

(Kenara çekilir.

Koro, Helena ile birlikte saraydan çıkar)

KORO

Bilici bakire, içerde,
 Bildiklerini, gördüklerini
 Söyledi; ona göre, Menelaos
 Toprağın altına gömülüp
 Karanlıklar dünyasına göçmemiş henüz,
 Ama hâlâ daha dalgalı denizde,
 Memleketinin sahillerinden uzak,
 Kaygılar içinde dolanıp dururmuş;
 Hayatı belirsiz, yoksul,
 Dostları yok, neşe hiç yok,
 Sonsuz bir dünyada sürekli

Oraya buraya sürüklenmekteymiş,
Troya dönüşü, denizden korkan gemiyle.

HELENA

Ben, Theonoe'nin her şeyi apaçık gören,
Değerli sözlerinden sonra yeniden mezar başındaki
Yerime dönüyorum. Bana açıkça söyledi ki: Kocam
Hâlâ hayatta, güneşin ışığını görüyor ve
Acılarının hedefi görünür olduğunda,
Oraya buraya, enine boyuna, binlerce yoldan
arayışta çok sınanmış olarak, o hedefe varacak.
Yalnız, bir şeyi söylemedi, gelmekle kurtulacak mı?
Ben de, onun yaşadığını öğrenmenin heyecanıyla
Ötesini soruşturmayı unuttum. Çünkü, bu
Memleketin çok yakınında, demişti, gemisi batmış,
Birkaç yoldaşıyla kumsalda, diye de eklemişti.
Ah, ne zaman çıkacaksın ortaya, nasıl özledim seni!

490

500

(Menelaos ortaya çıkar)

Aa, bu da kim? Bir şeytanlık kol mu geziyor burada?
Proteus'un Tanrıların terk ettiği oğlunun bir numarası mı?
Çabuk bir kısrağın koşum hızıyla şarap Tanrısının çılgın
Rahibesi gibi mezar başına koşalım! Beni yakalamak
İsteyen bu adam, vahşi birine benziyor!

506

MENELAOS

Hızlı adımlarla mezarın kenarına yetişmek için
Bu ne telaş, ey kadın? Dur! Neden kaçırıyorsun?
Görünüşün beni öyle bir dehşete düşürdü ve
Dili tutulmuş bir şaşkınlığa uğrattı ki!

510

HELENA

Zorbalık var burada! Bu adam benim
Mezar başına giden yolumu kesiyor,
Ey kadınlar, beni yakalayıp, öylesine
Korkup kaçındığım krala teslim edecek!

MENELAOS

Haydut değilim ben, kötülük eden değilim, uşak değilim!

HELENA

Ama üstün başın vahşi işte, perperişan!

MENELAOS

Ah bırak şu korkuyu, biraz yavaşla!

HELENA

Yavaşladım, çünkü sığınağıma vardım.

MENELAOS:

Kimsin sen ey kadın? Bu nasıl bir görünüştür?

520

HELENA

Sen kimsin ki? Benim de sana sorma hakkım var!

MENELAOS

Böylesine benzerlik hayatta görülmez!

HELENA

Ah, ey Tanrılar! Dostları bulmak tanrıların işidir ya!

MENELAOS

Söylesene, sen Yunan mısın, yoksa bura yerlilerinden misin?

HELENA

Yunanım, ama sen de kendinden biraz bilgi ver bakalım.

MENELAOS

Helena'ya öyle benziyorsun ki bu kadar olur!

HELENA

Sen de tıpkı Menelaos! Şaşırdım doğrusu!

MENELAOS

Doğru bildin! Bin türlü badireden geçmiş adam, o benim işte

HELENA

Ah, sonunda karının kollarına döndün!

MENELAOS

Nasıl? Ne karısı? Dokunma bana!

530

HELENA

Babam Thündareos'un seni evlendirdiği kadın işte!

MENELAOS

Ey ışıkların tanrıçası Hekate, bir hortlak mı görüyorum?

HELENA

Yoluna çıkmış bir gece hayaleti değil gördüğün,

MENELAOS

Ben, iki kadının birden kocası olamam herhalde!?

HELENA

Başka hangi kadının kocasıydın ki?

MENELAOS

Frigya'dan getirip mağarada gizlediğim kadının ...

HELENA

Ah dostum, benden başkası yok!

MENELAOS

Aklım yerinde besbelli, o zaman gözlerim hasta demek..

HELENA

Bana bakınca, karını görmüyor musun gerçekten?

MENELAOS

Benzerlik tamam, ama açık bir gerçek mi bakalım.

540

HELENA

Eksik olan ne? Bak bana! Bundan daha kanıtlayıcı ne olabilir?

MENELAOS

Sen, tıpkı o'sun, bunu inkâr edemem doğrusu!

HELENA

Senin kendi gözünden başka kim gösterecek doğruyu sana?

MENELAOS

Ama benim bir karım var, sıkıntı orada!

HELENA

Troya'ya gitmedim ben, benim taklidimdi giden!

MENELAOS

Öyle etli canlı bir taklidi kim yaratabilir ki!

HELENA

Esir'den! Bir Tanrı eli yarattı o kadını.

MENELAOS

Peki Tanrıların hangisi biçimledi ki onu? Öyle harika!

HELENA

Paris bana kavuşmasın diye Hera'nın yaptığı bir oyundu.

MENELAOS

Peki sen hem Troya'da hem burada nasıl olabildin?

550

HELENA

İsim, burada da olur orada da, ama ben değil!

MENELAOS

Off, bırak beni. Sıkıntım bana yeter zaten.

HELENA

Beni bırakıp taklidimle gideceksin, öyle mi?

MENELAOS

Haydi, elveda Helena'nın taklidi, sana güzel günler!

HELENA

Ah, yazık! Tam buldum derken kaçıyor kocam benden!

MENELAOS

Orada çekilenlerin yükü, senden daha inandırıcı.

HELENA

Off, off, benim çektiklerim gibisi var mıdır acaba?

En sevdiğim insan bırakıp gidiyor beni burada,

Memleketim Yunanistan'ı ise, göremeyeceğim bir daha!

(*Bir Ulak girer*)

ULAK

Nicedir seni arıyorum Menelaos, neyse buldum sonunda, 560

Senin ahbaplar gönderdiler de, bu yabanın

Memleketinde dolaşmadığım yer kalmadı.

MENELAOS

Ne var? N'oldu? Bu yabanlar soydu mu yoksa sizi?

ULAK

Yok yok! Bir mucize oldu! Kelimelerle anlatmak zor!

MENELAOS

Söylesene! Acelenden belliydi bir gariplik olduğu.

ULAK

Aynen öyle! Şimdiye kadarki uğraşın boşunaymış demek!

MENELAOS

Bu boş laflara karnımız tok. Başka bir diyeceğin var mı?

ULAK

Karın, selamsız sabahsız, bizim korumamızı aşır

Uçuverdi kutsal mağaradan havaya, giderek de

Görünmez olmaya başladı ama işittik söylediklerini:
 “Ah, zavallı Frigya halkı ve zavallı Yunanlar,
 Skamandros kıyılarında benim yüzümden
 Telef olup gittiniz, oysa sırf Paris,
 Helena’nın olacak diye çılgınlığından
 Hera’nın marifetiydi bütün bunlar!
 Eh, işim bitti, kaderim uzun bile dayandı benim,
 Dönüyorum artık babama, gökyüzüne...
 Yazık, tümüyle masum Thündareos-kızı
 O kötü namı boşuna taşıdı, Paris de
 Hiçbir zaman Helena’nın olmadı!”

570

580

(*Helena’yı görür*)

Ooo, selam sana, Leda’nın kızı! Buradaymışsın ha,
 Ben yıldızlara yükselip gittiğini söylerken, tabii ya,
 Senin o hafif bedeninin kanatlı olduğunu bilemedim!
 Haa, bak yalnız bir daha bizleri küçümseyip,
 Kocanı ve savaşçılarını İlion’da öyle boşuna
 Uğraştırmak yok!

MENELAOS (*Helena’ya*)

Öyle ha? Senin söylediklerin doğru demek ve
 Bu anlatılana tıpatıp uyuyor. Ah, ey güzel gün,
 Sevgilimi kollarıma yeniden kavuşturan, nicedir
 Özlediğim gün!

590

HELENA

Ah, en sevgili erkek, benim Menelaos’um!
 Sıkıntı bitti: Şimdi bunun heyecanı var yalnızca!
 Ah, sevgili dostlar, özlemini çektiğim kocama
 Kavuştum ve pek çok gün doğuşundan sonra,
 Sevgi dolu kollarımla sarıldım ona!

MENELAOS

Seni buldum! Pek çok soracağım, pek çok anlatacağım
 Var sana, ama nereden başlayacağımı bilemiyorum.

HELENA

Öyle mutluyum ki, başımın üstünde uçuşuyor

Saçlarım, gözlerimden sevinç göz yaşları
Boşanıyor. Ve ben, sevdiğim adamı kollarımla
Sarıyorum işte, heyecanlıyım! Kocam benim!

MENELAOS

Ah, güzelim benim! Nasıl keyifliyim:
Zeus'un ve Leda'nın kızı kollarımda,
Bir zamanlar erkek kardeşlerinin, o atlı
İki delikanlının meşale ışığında kutladıkları,
Ve bir zamanlar Tanrıların evimden
Alıp götürdüğü o güzel kadın

KORO

Sevin buna! Hem de çok sevin!
Çünkü, iki sevgiliden biri acılar içinde kıvrılırken
Ötekinin haberi bile olmazsa, hiç hoş değildir.

HELENA

Ah, eskiden olanları bırakın n'olur, unutun!
Kader, daha da büyüğünü getirdi işte mutluluğun!
Sevinç gözyaşlarımız bu bizim, biraz geç
Ama olsun, mutluluğumuzu düşünelim artık!

MENELAOS

Seninim ben, sen de benim! Öylesine felaketli geçen
Günlerden sonra, şimdi anlıyorum Tanrıçanın
Numarasını! Gözümün yaşında, geçmişin
Buruk anısından çok, sevinç heyecanı var.

HELENA

Hâlâ hayret içindeyim! Kimin aklına gelirdi ki ben,
Beklemekten kurtulup, seni bağrıma basacağım!

MENELAOS

Şimdi benimlesin, oysa ben sanmıştım ki sen,
Talihsiz Troya'nın surlarına kaçtın, gittin! Sahi,
Söylesene nasıl kaçırıldın benim sarayımdan?

HELENA

Aman canım, tatsız bir şeye parmak bastın,
Acılarla dolu bir hikâyeyi dinlemek istiyorsun.

MENELAOS

Anlat hele, Tanrıların yaptığı her şeyi anlat!

HELENA

Ama nefretlik ve iğrenç şeyler onlar!

MENELAOS

Yine de anlat sen, maceralı hikâyeler ilginçtir.

HELENA

Yabancı bir delikanlının kollarında bir gemiyle uçarak

Değil, aşk hırsının kıskançlığıyla uçarak...

630

MENELAOS

Peki seni memleketten alıp uçuran güç kimdi?

HELENA

Zeus ile Maia'nın oğlu Hermes'ti cancağızım

Beni Nil vadisine getiren!

MENELAOS

Ooo, hayret,

Onu kim göndermiş ola ki, tuhaf doğrusu!

HELENA

Ah, hâlâ ağlarım, sıcak yaşlar süzülür gözümünden:

Zeus'un karısıydı beni mahveden çünkü.

MENELAOS

Hera mı? Neymiş derdi? Bize düşmanlığı ne ki?

HELENA

Ah, Tanrıça'ların bedenlerini yıkayıp güzelleştiren

O olmaz olası sular, o uğursuz yarış, o karar!

MENELAOS

Hera'nın bunlarla ilgisi ne peki?

640

HELENA

Beni Paris'ten koparmak...

MENELAOS

Nasıl, ne gibi?

HELENA

Afrodite beni Paris'e yakıştırmış...

MENELAOS

Eyvah!

HELENA

Eyvah, eyvah! Hera beni Mısır'a getirtti!

MENELAOS

Yerine de taklidini koydu, demiştin hani.

HELENA

Ve sarayına da acıları getirdi!

Ah, anneciğim ah!

MENELAOS

Ne demek o?

HELENA

Annem gitti, annem yok artık, evliliğe

İhanetin utancından asmış kendini!

MENELAOS

Vah vah! Peki kızımız, Herkine? O yaşıyor değil mi?

HELENA

Çocuksuz bir bakire olarak, ah canım,

Benim evlilik dışı ilişkimin suçluluğuyla...

MENELAOS

Ah, Paris, sen benim evimi başıma yıktın!

Senin de yıkımın oldu bu ve tunç giysili binlerce

Cesur Akha'nın da sonu oldu.

HELENA

Ve ben talihsizi, bir Tanrı, memleketimden kopardı,

Kentimden ve senden çekip aldı; bir lanet kondu üstüme

Evden gitmişim diye, oysa gitmedim, adım öyle çıktı

İğrenç aşk rekabetinden!

KORO

Mutluluk, gelecek için size gülümsüyorsa bu,

Geçmişte çektiğiniz sıkıntıların mükâfatıdır.

ULAK

Sevincinizi benimle de paylaşır mısınız Menelaos?..

Görmesine görüyorum, ama nedenini kavrayamadım ki!

MENELAOS

Olur, ihtiyar, konuşmalara kulak ver sen, yeter.

ULAK

Troya için olanlarda bu kadının hiç suçu yok mu yani?

MENELAOS

Bunun yok! Tanrının bir numarası kör etmiş gözümüzü,
Elimizdeki, havadan yapılma bir taklitmiş meğer.

ULAK

Nee? Tüm çabamız bir balon uğruna mıymış?

MENELAOS

Üç Tanrıçanın çatışması üzerine Hera'nın eseri bütün bunlar

ULAK

Peki şimdi bu, hakiki mi yani, senin karın mı bu?

MENELAOS

Evet öyle. Bu sözüme inanıp güvenebilirsin!

670

ULAK

Tanrıların işleri ne kadar da anlaşılmaz

Oluyor be kızım?! Her şeyi kendi bildikleri gibi

Evirip çeviriyorlar! Burada biri uğraşır, didinir, yapar;

Öbür yanda uğraş nedir bilmeyen öteki, berbat eder.

Böyle değişken yaşamda sürekli mutluluk olmaz.

Şimdi, sen ve kocan, bazı sıkıntılar yaşadınız,

Sen, uğradığın iftiralar yüzünden, kocan ciddî bir

Bir savaştan akıntısında; ve tüm çabasına karşın eli boş kaldı.

Ama bak, doluyor o el işte: Kocan, kendisini

Hiç beklenmedik bir mutluluğa hazırlamakta.

680

Sana gelince, ne ihtiyar babanı, ne de erkek kardeşlerini

Utandıracak bir şey yapmadın sen! Söylenenler yalandı!

Şimdi hayalimde, senin düğün alayın canlanıyor,

Dizi dizi meşaleler, ben yakmışım her birini,

Damat, seni mutluluktan uçan baba evinden

Almış, dört atlı arabayla koşturuyor sarayına.

Efendilerine saygı göstermeyen, onlarla birlikte

Sevinip, acılarını içtenlikle paylaşmayan kişi, kötüdür.

Örneğin ben, alt tarafı bir uşağım, ama işte hep
 Soylu fikirleri olan uşaklardan sayılmayı isterim. 690
 Özgür kişi olmasam da, ruhen özgür, olabilirim.
 Çünkü böylesi, hem uşak ruhlu olup,
 Hem de köle muamelesi gören, iki katlı
 Uşak olmaktan, daha iyidir besbelli.

MENELAOS

Elbette, ah ihtiyar! Benimle, benim yanımda
 Uğraş verirken, nelere katlanmadın ki sen de;
 Eh, şimdi bu mutluluğun bizzat tanığı olarak
 Git de anlat bizim geride kalanlara, beni
 Nasıl bulduğunu ve durumun nasıl olduğunu.
 Söyle onlara, kumsalda beklesinler ve tetikte 700
 Olsunlar, çünkü ben eğer bunu buradan kaçırabilirsem,
 Yabancı halktan kurtulup, mutluluğa ermemiz,
 Biraz maceralı olacağına benzer, öyle seziyorum.

ULAK

Baş üstüne! Ama, prens, bu meselede, kâhinlikler,
 Nasıl da sıfır oldu, yalan derecesine düştü, değil mi?
 Örneğin kurban alevleri olsun, kuşların
 Sesleri olsun, hiçbir işe yaramamış oldu. Bu, kuşların
 İnsanlığa yararlı olduğuna inanmak enayilik zaten.
 Bilici Kalkhas, orduya, "Havadan yapılma bir
 Taklit uğruna dostlarınızın ölümünü göreceksiniz," 710
 Filan dedi mi hiç? Ya bilici Helenos? Boşu boşuna
 Memleketinin çöle çevrilmesine neden oldu!
 Tanrının isteğiymiş bu, denecek: Peki! Bilicilik
 Ne oluyor ki? Kurban adayıp iyilik dileyeceksin,
 Ama biliciliğe boşver gitsin! Para tuzağından
 Başka bir şey değil! Üstelik, alevlere bakarak
 Zengin olan bir züğürt de görülmemiş.
 En âlâ bilici: Akıl ve zekâdır. (*Gider*)

KORO

Bilicilerle ilgili olarak ben de ihtiyarla

Aynı fikirdeyim: Tanrılarla iyi geçinen, evi için de
En iyi kehanetleri kazanmış demektir.

720

HELENA

Neyse, buraya kadar işler iyi gitti ya,
Sahi, senin, dönüşte başından neler geçti,
Bunu bilmek bir şey kazandırmaz elbet
Ama, dost, dostun çektiklerini bilmek ister.

MENELAOS

Bir cümleyle o kadar çok şey sordun ki!
Ege denizindeki felaketi kim tasvir eder,
Nauplios'un, Euboia kumsalında yaktığı
Aldatıcı ateşleri, yanlışlıkla girip çıktığım
Girit kentlerini, Libya kentlerini, hele Perseos
Gözetleme kulelerini ... Anlatmakla kesin
Bitmez, ama o sıkıntıları bu kez ikimizin
Birlikte ve iki kat çekmemiz demek olur!

730

HELENA

Gerçi cevap, sorunun kendisinden daha güzel,
Ama bana bir tek şeyi söylesen yeter: Bu
Sürüklenmelerde ne kadar zaman yitirdin?

MENELAOS

Troya önünde geçirdiğim on yılın üstüne
Bir de yedi yıl dalgalarla boğuşmakla geçti.

HELENA

Vah, vah! Amma uzun zaman bu canım benim,
Üstelik onlardan kurtulup bir katilin eline düşüyorsun! 740

MENELAOS

Ne dedin? Nasıl yani? Sen de beni hepten yok ettin, kadın!

HELENA

Burada, bu binanın sahibi seni öldürür.

MENELAOS

Böyle bir talihsizliği hak edecek ne yaptım ki ben?

HELENA

Serini gelmen, benimle evlenmesinin önünü tümenden kesiyor.

MENELAOS

Gerçekten benim karımla evlenmek isteyen biri mi var?

HELENA

Hem nasıl? Ve ben tahammül etmek zorundayım!

MENELAOS

Güçlü biri mi bu? Düpedüz ülkenin başındaki mi yoksa?

HELENA

Proteus'un oğlu, bu ülkenin kralı.

MENELAOS

Köle kadının söylediği buymuş demek!

HELENA

Hangi kapıydı çaldığın?

MENELAOS

Şu kapıydı, dilenci gibi de kovuldum!

HELENA

Yiyecek bir şeyler dilendin, değil mi? Vah yazık!

MENELAOS

Öyle oldu; ama görünüşe pabuç bırakmadım.

HELENA

Neyse, şimdi beni isteyenle ilgili her şeyi biliyorsun!?

MENELAOS

Evet, ama senin bunu kabul edip etmediğini bilmiyorum.

HELENA

Sana sadakatimi tertemiz sakladım!

MENELAOS

Güzel geliyor kulağa, eğer gerçekse tabii! Kanıtı ne peki?

HELENA

Bu mezar başı benim talihsiz sığınağım, görüyor musun?

MENELAOS

Kamışlardan bir yatak, yazık – Ne gerek vardı ki buna?

HELENA

Bu kutsal yere sığınarak onun yatağından kurtulmuş oldum

MENELAOS

Bir tapınak yok muydu? Ya da yabanlarda âdet mi böyle?

HELENA

Burası, tanrı tapınaklarından daha az koruyucu değildi.

MENELAOS

Peki, seni memlekete götüremeyecek miyim yani?

HELENA

Benim elimden ziyade, bir kılıç şakası bekliyor seni!

MENELAOS

Felaketin daha kötüsünü görmemiştir dünya!

HELENA

Dolayısıyla hiç çekinmeden kaç kurtul buradan!

MENELAOS

Seni bırakarak, ha? Troya'yı senin uğruna mahvettim ben?

HELENA

Bana sahip olmak seni öldürecekse, hayır!

MENELAOS

Troya Savaşı'na yakışmayan korkak bir öneri bu!

HELENA

Hükümdarı öldürmeyi düşünüyorsun ha? Yapamazsın ki! 770

MENELAOS

Niye? Onun bedenine çelik işlemiyor mu?

HELENA

Dene de gör! İmkânsıza hiçbir bilge kişi cüret etmez!

MENELAOS

Elimi kolumu bağlayıp sessiz sadasız durayım mı yani?

HELENA

Hiç çaresi yok! Yeter ki bir hile bulunsun!

MENELAOS

Cesurca bir ölüm, acılı ölümden daha tatlıdır.

HELENA

Kurtuluş umudumuz için bir tek yol var...

MENELAOS

Rüşvet mi, cesaret mi, ya da ikna sanatı mı?

HELENA

Eğer hükümdar, senin geldiğini bilmezse...

MENELAOS

Kim söyleyecek ki ona? Beni tanımaz da zaten!

HELENA

Onun Tanrı gibi bir yardımcısı var bu binada.

780

MENELAOS

Nasıl, binanın içinde gaipden gelen bir ses mi?

HELENA

Hayır, Theonoe adında bir kız kardeş.

MENELAOS

Adına bakılırsa bir bilici. Söyle peki, bunun tehlikesi nedir?

HELENA

Her şeyi bildiği için, seni kardeşine ihbar eder.

MENELAOS

O zaman, ölürüm. Çünkü fark edilmemem mümkün değil.

HELENA

Yalvarsak onu etkileyemez miyiz acaba?

MENELAOS

Ne için? Neyin umudunu veriyorsun bana?

HELENA

Kardeşinin senden haberi olmasın.

MENELAOS

Diyelim ki olmadı, buradan kurtulmak mümkün olacak mı
o zaman?

HELENA

O kız kardeşle birlik olursak kolay, ama o bilmeden olmaz.⁷⁹⁰

MENELAOS

Bu sana kalıyor öyleyse, kadın kadının halinden daha iyi anlar

HELENA

Ah, ayaklarına kapanıp bir yalvarırım ki...

MENELAOS

İyi de, ya bunlar hiç etkilemezse?

HELENA

O zaman senin ölümün, benim zoraki evlenmem kaçınılmaz.

MENELAOS

Sadakatin kalmayacak ama zorla diye mazur görüleceksin!

HELENA

Hayır, senin başın için yemin ederim ki...

MENELAOS

Evet, başkasının yatağına girmemeye yemin mi ediyorsun?

HELENA

Tabii, aynı kılıçla kıyarım canıma, senin yanına düşerim.

MENELAOS

Öyleyse sağ elini uzat bana!

HELENA

Al! Sen ölürsen, ben de bu dünyada kalmayacağım! 800

MENELAOS

Ben de, eğer seni benden alırlarsa, hayatıma son vereceğim!

HELENA

Böyle ölürsek, en azından ünümüz kalır.

MENELAOS

Burada mezar başında seni öldürür, ardından da

Kendi canıma kıyarım. Ama ondan önce senin elin için

İyi bir kavga veririm. Cesareti olan, buyursun gelsin!

Troya'daki şanıma halel getirtecek değilim burada.

Yunanistan'a da utanç lekesiyle dönmem.

Ben ki, Thetis'in kahraman oğlunu elinden almışım,

Telamon'un Aias'ını, kanı akarken görmüşüm,

İhtiyar Neleus'un, son oğlu Nestor'u da 810

Yitirişini yaşamışım, ben, karım uğruna ölüme gitme

Yürekliliğini gösteremeyeceğim, öyle mi?

Yooo! Eğer Tanrılar'da biraz bilgelik varsa, düşman

Eliyle ölmüş cesur bir kahramanı, mezarında

Hafif kumla yumuşakça örtmeyi bilirler. Oysa

Korkak olana toprak fena basınç yapar.

KORO

Ey Tanrılar, Tantalos'un evine sonunda mutluluk

Getirin yeniden, felaketten kurtarın onu!

HELENA

Ah, felaket ve sızlanma! Evet, budur benim kaderim.
 Olan oldu bize Menelaos: İşte, bilici Theonoe çıktı,
 Geliyor! Kapılar açıldı, titriyor sürgüler... kaç! Haydi!
 Burada ol veya olma, fark etmez, biliyor ya senin
 Geldiğini! Bitti! Bu beni mahvediyor işte!
 Troya'dan tam kurtulmuşken, bu kez de yabancı
 Ülkede yabancı kılıçlar karşılıyor seni!

(Theonoe, iki hizmetçi kızla saraydan çıkar)

THEONOE

Sen, meşalenin ışığıyla önden yürü,
 Bırak kükürt dumanı yayılsın kutsal esîr içinde ki
 Havadan temiz bir nefes çekebileyim ben.
 Sen de arıtma alevini iz üstüne tut da,
 Bakalım, günahkâr bir ayak basmış mı ona.
 Mumları, gideceğim yöne önden şöyle bir sallla.
 Ben Tanrılara hizmetimi tamamlayınca, gidip,
 Ocağın ateşini saraya geri götüreceksiniz.

(Helena'ya)

Nasıl oldu söylediklerim? Ha? Konuşsana Helen!
 Kocan Menelaos, gemisini ve senin taklidini
 Kaybetmiş ve canlı olarak burada değil mi?

(Menelaos'a)

Vah zavallı, en kötü belalardan tam kurtulmuşken
 Eve dönüş mümkün mü, kalman mı gerekir, bilmiyorsun
 Çünkü senin yüzünden gökte tartışma çıkacak,
 Karar oturumu bugün Zeus salonunda;
 Şimdiye dek düşmanca davranmış olan Hera,
 Artık senden yana, seni onunla birlikte memleketine
 Döndürmek istiyor, böylece de Paris'in sevgilisinin,
 Afrodite'nin sahte bir armağanı olduğunu, dünya âlem
 Öğrensin istiyor. Afrodite'ye, kendi güzellik çelengini,
 Helena'nın Paris'e sevgili olarak verilmesi karşılığında
 Kazandığını dünya öğrenmesin diye, bu dönüşü

820

830

840

Engellemeye çalışıyor. Şimdi, Afrodite'nin isteğine uyup,
 Senin burada olduğunu kardeşime ihbar etmek ve
 Yok olmanı sağlamak, ya da Hera'ya uyarak, 850
 Buraya gelecek olursan kendisine bildirmemi
 Bana emretmiş olan kardeşimden gizleyip, seni
 Kurtarmak, bana bağlı.

(Hizmetçi Kızlara)

İçinizden biri,
 Benim güvenliğim için, kardeşime gidip
 Onun burada olduğunu söyler mi?

HELENA

Ey bakire, ayaklarına kapanarak yalvarıyorum sana!
 Önünde uzanmış ellerime bak da acı bana n'olur,
 O kadar uzun zaman özleyip de henüz kavuşmuşken,
 Kocamı bir anda ölmüş görmeyeyim!

Onun, güvenle sıcak kollarıma döndüğünü, 860
 İhbar etme kardeşine, yalvarırım!
 Ah, sesime kulak ver, kurtar bizi!

Kurban etme yüreğindeki Tanrı sevgisini
 Kardeşinin acımasızlığına; kötü bir iş için,
 Kötü bir niyete feda etme kendini.

Tanrı zorbalıktan nefret eder: İyilikle kazanılmış
 Mülk edinmeli insan, haksız kazanımla zengin
 Olmak için, talana, yağmaya rağbet etmemeli.
 Yeryüzü de gökyüzü de tüm insanlar için ortak,
 Orada ister ev yaparsın ister saray, başkasınıninkine 870
 Saldırmak, zorbalıkla gaspetmek, olmaz ama.

Hermes getirmişti beni babana, kocam almaya
 Gelene dek korusun diye beni, yarın iyilik, yarın
 Sefalet yani. Kendisi ölürse nasıl alacak ki beni?
 Proteus, bir ölüye nasıl iade edecek yaşayan birini?
 Babanın ve Tanrının hakkını gözet öyleyse.

Gerek Merhum, gerekse Hermes, emaneti teslim
 Etmek isterler mi, yoksa istemezler mi? Bence

İsterler. O zaman, soylu babanın yeri, kardeşinin
Acı veren hatırından daha üstte olmalı elbet.

880

İnsanüstü'ne inanan bir bilici olarak sen
Eğer soylu babanın eylemini hiçe indirir,
Haksız kardeşininkini öne çıkarırsan,
Görünmez her şeyi bilip de, görev ve erdem
Nedir, bilmemenin utancını taşırsın.
Ah, bu felaketli, bu zor durumumda kurtarıcım ol, n'olur!
Talihsizliğimin tesellisi olarak yap bunu.

Bak, şu an tüm dünya Helena'yı rezil biri olarak biliyor;
Çünkü adım, "Kocasına ihanet ederek
Zengin Frigya kentinde safa sürmüş"e çıktı.

890

Oysa şimdi Hellas'a ve Sparta kentine varabilirsem
Ve insanlar görürlerse ki, ben kocama sadık kalmışım,
Onların başına bu işleri açan ise Tanrını bir oyunuymuş,
O zaman erdem çelengi yeniden konacak başıma
Ve şu anda kimsenin yüzüne bakmadığı kızımı
Evlendirebileceğim, sonra da kurtulup
Buradaki huzursuz yaşamdan, kendi evimdeki
Eşyanın keyfini çıkaracağım. Eğer o ölseydi
Uzaklarda yitip giden için gözyaşı dökecektim!
Oysa o hayatta ve kurtulmuş ama elimden alınıyor zorla!
Ah, hayır sevgili bakire! Yalvarışlarıma kulak ver,
Bağışla bana onu; erdemli babanın değerli çocuğu ol!
Çünkü tutarlı anne babanın çocukları için en güzel şan,
Onlara yakışır bir tarzda yaşam sürmektir.

THEONOE

Çok etkileyici bu konuşman, ey kadın ve sen
Kendin de öyle! Şimdi merak ediyorum,
Menelaos ne der acaba kendi yaşamı üstüne!

MENELAOS

Ben, ne senin dizlerine sarılırım, ne de
Gözümünden yaşlar dökerim: Bu tür zayıflık
Gösterileri, şanıma yakışmaz benim.

910

Gerçi denir ki: Acılar içinde kirpiğinden bir damla yaş
Akmasıyla bir kahraman ayıplanamaz:

Ama bu bir erdem bile sayılsa, ben onu,
Kahramanlığın ve yürekliliğin üstünde tutmam.
Hayır, eğer karısını yeniden kazanmak isteyen
Bir yabancıyı kurtarmak hoşuna gidiyorsa,
Ver ona karısını ve kurtar onu. Yok hoşlanmıyorsan eğer
Bu benim için bir değil bin felaket demektir,
Ama sen, kötü bir kadın olursun o zaman.

Şimdi, bence doğru ve iyi görüneni, sana
En iyi seslenebilecek biçimde söyleyebilmek için,
Burada, babanın mezarı başında konuşmak isterim:
Ey bu mermer çukurda yatan ihtiyar,
Karımı almaya geldim ben. Onu sana Zeus,
Benim için koruyasın diye göndermişti.

920

Sen veremezsin elbette artık onu, çünkü ölmüşsün,
Ama burada bulunan ve şimdi babasına seslendiğim
Bakire, öylesine saygı duyduğu senden azar işitmeyi
İstemez besbelli, çünkü her şey şu an onun elinde.

Ey cehennem tanrısı, senin de desteğini istiyorum.
Karım uğruna kılıcımla sana kurban ettiğim
Öyle çok hayat oldu ki, kurbanı doydun sen!

930

Şimdi, ya tüm onları yeniden yaşama döndürürsün,
Ya da buradakinin, Tanrılara inanmış bir babanın
Has çocuğu olan karımı geri vermesini sağlarsın!
Ama eğer onu benden zorla almak isterseniz,
Helena'dan kalanı söyleyeyim size:

Bil ki ey bakire, burada beni bağlayan bir yemin var,
Önce kardeşinle ölümüne bir kavgaya tutuşacağım,
Bunu böylece bilmiş ol! Ama eğer kardeşin,
Teke tek vuruştan kaçınır da, bizi bu kutsal
Mekândan açıklıkla uzaklaştırmaya kalkarsa,
O zaman kararımız kesin, onu öldüreceğim önce,
Sonra da iki yanı keskin demiri, kendi yüreğime

940

Saplayacağım! Böylece burada, bu mezarın başında,
 Kan fışkıracak yükselere ve sonra biz iki ölü,
 Bu taş mezarın üstünde yatacağız yan yana,
 Sana sonsuz pişmanlık, babana da sonsuz utanç olarak! ...
 Evet, onun eli ne kardeşinin, ne de başka bir erkeğin
 Olmayacak, hayır, alacağım onu, memlekete değilse de,
 Derinlere, gölgeler ülkesine götüreceğim benimle birlikte⁹⁵⁰
 Evet, nasıl? Eğer kadınca gözyaşlarına boğulsaydım,
 Acınacak biri olurdum yalnızca ve bir şey yapamazdım.
 İstediyin oysa öldür bizi! Ünlü taçlanır ölümüz!
 Ama daha iyisi, söylediklerime kulak ver ve
 Sen erdemle kal, karım da geri gelsin bana!

KORO

Senin kararına kalmış artık, ey yüce bakire!
 Ağzından çıkacaklar, her çeşit övgüye değer olsun!

THEONOE

Ruhum ve iradem Tanrısallığa çekiyor beni,
 Leke sürmeme izin vermezler asla; kardeşimin 960
 Haksız isteğini yerine getirmekse, utanç olur bana.
 Erdemin tapınağı taht kurmuştur yüreğimde benim.
 Nereus'tan bana kalan bu mirasa her zaman
 Sadık kalmak isterim, Menelaos; ve senin
 İyiliğini isteyene yardımcı olmak benim görevim.
 Afrodite'ye hep saygım vardır, ama yüreğimde
 Yer etmemiştir kendisi ve bakire olarak
 Kalmayı istemişimdir sürekli. Ve senin burada
 Mezar başında söylediğine katılıyorum ben de:
 Eğer karını senden esirgeseydim, büyük 970
 Haksızlık yapmış olacaktım. Ve eğer o hayatta olsaydı,
 Onu sana, seni de ona armağan ederdi.
 Cezalandırma, öte dünyada da, bu dünyada da
 Geçerlidir ve ölenin aklı yaşamaz elbet, ama bilinci,
 Sonsuz esir içinde, sonsuza dek saklı durur.
 Neyse, kısa keseyim: Sizin gizlenmesini istediğiniz şeyi

Kesin gizli tutacağım ve kardeşimin aptallığına
 Herhangi bir katkı sağlamayacağım. Çünkü,
 Böylelikle ortalıkta görünmeksizin, ona iyilik edip,
 Cinayet işlemesini önleyerek kendisini
 Tanrıya yaklaştırmış olacağım. Şimdi, kendinize bir
 Çıkış yolu bulun siz! Ben önünüzde engel olmayıp
 Susuyorum. Tanrılardan da dileyin, Afrodite,
 Memlekete dönmenize yardımcı olsun,
 Ve Hera, ilk hesabına sadık kalsın, çünkü Helena,
 Senin ve kocanın kurtulması onun boynuna borçtur.
 Sana gelince ey benim öbür dünyaya göçmüş babam,
 Benden yana hiçbir terslik gelmesin sakın aklına!

980

(Döner, saraya girer)

KORO

Gerçek mutluluğun haksızlık doğurduğu görülmedi.
 Yalnızca erdemdir kurtuluşa ve refaha umut olan.

990

HELENA

Evet, bakire yönünden tehdit yok artık.
 Şimdi, ey kocam, birlikte kurtuluşumuzun
 Planı için söz sende.

MENELAOS

Dinle öyleyse! Sen sarayda yaşayalı çok zaman geçmiş,
 Kralın hizmetkârlarını tanımışsındır herhalde.

HELENA

Ne olacak ki? İkimizin de işine yarayacak
 Bir şeylerin umudunu veriyorsun, ama ...

MENELAOS

Dört atlılar ahırından bir görevliyi ikna etsen de,
 Bize bir araba ile atlarını sağlasa?

HELENA

Belki yapabilirim bunu, ama ne çevreyi, ne de
 Bu yaban kentlerini bilmeden nasıl, nereye kaçabiliriz?

1000

MENELAOS

Kaçamayız, doğru. Peki, sarayda gizlensem de

Efendiyi kılıcım ile öldürsem?

HELENA

Kardeşini öldürmeye kalkarsan, Bakire,

Bu kadarına suskun kalıp da izin vermeyecektir besbelli!

MENELAOS

Yazık ki, kaçıp kurtulmak için bir gemimiz

Bile yok. Bizimkini deniz yuttu çünkü.

HELENA

Dinle bak! Kadın aklımla iyi bir yol bulurum belki!

Söylesene, ölmeden, ölmüşsün gibi yapsak, ne dersin?

MENELAOS

Tatsız elbette! Ama işe yarayacaksa, lafta

1010

Öleyim ne olacak ki, hayattayım nasıl olsa.

HELENA

O kötü adamın önünde, buklelerimi kesip nasıl

Kadınca gözyaşları içinde uğurlarım ki seni, bak da gör!

MENELAOS

Bakalım bu ilaç yaramıza nasıl merhem olacak?

Aklından bir hinlik geçiyor besbelli.

HELENA

Hükümdardan, denizde boğulmuş bir insan olarak seni,

Denizde uydurma bir mezara gömmek için izin isteyeceğim

MENELAOS

İyi, güzel de ... Gemi olmadan o cenaze

Töreninden kaçıp burdan kurtulmamız nasıl olacak?

HELENA

Ölünün armağanlarını, mezarı olan denizin

1020

Bağrına atabilmek için, bir araç isteyeceğim.

MENELAOS

Çok güzel söyledin. Yalnız, adam cenaze törenini

Karada yapın deyiverirse ya, o zaman ne olacak?

HELENA

O zaman ben de derim ki, Hellas'ta, denizde

Boğulanın üstünü toprakla örtmek caiz değildir!

MENELAOS

İyi düşünmüşsün! Armağanların denize atılacağı
Teknede ben de varım elbet, değil mi?

HELENA

Senin olman şart, hatta seninle birlikte
Gemisi batan deniz yoldaşlarının da!

MENELAOS

Gemiye bir bindikten sonra artık,

1030

Kılıcımızı kuşanmış, adam adama dururuz.

HELENA

Senin komutana bağlı: Yeter ki, iyi bir rüzgâr
Yelkenlerimizi şişirsin ve hızlı bir gidiş sağlasın bize!

MENELAOS

Umudum var; Tanrılar, felaketimi bitiriyorlar artık galiba.
Yalnız, bu benim ölüm hikâyemi nereden öğrenmiş olacaksın?

HELENA

Senden! Konuş bakalım, Artreus-oğluyla yelken açmışken,
Onun boğulduğunu gördün, tek kurtulan sen oldun!

MENELAOS

Tamam! Üstümdeki bu paçavralar da
Parçalanan geminin kanıtı oluyor işte!

HELENA

Geminizi kaybetmeniz ne kadar acı geldiyse
Şimdi o felaket belki de hayra dönüşecek

1040

MENELAOS

Eee, peki ben şimdi seninle içeri mi geleyim, yoksa
Mezar başında o gelene dek öyle bekleyeyim mi burada?

HELENA

Sen burada kal! Çünkü sana saldırmaya kalkarsa,
O zaman bu mezar ve kendi kılıcın seni koruyabilir.
Ben içeri giriyorum şimdi, matem buklelerini kesip,
Bu açık renkliler yerine siyahlar giyineceğim

Ve yanaklarımı tırnaklayıp kanatacağım.
 Başka yolu yok çünkü. İki seçenek var:
 Eğer hilemiz meydana çıkarsa, ucunda ölüm var, 1050
 Ya da senin kurtulman ve memlekete dönüş!
 Ah Zeus'un yanına kurulmuş Tanrıça Hera,
 N'olur dindir acılarını bu iki zavallının!
 Ellerimizi kaldırmış yalvarıyoruz işte,
 Gökyüzündeki yıldız çadırı içinde,
 Tahtındaki taçlı kraliçe, yalvarıyoruz sana!
 Ve sen, ey Dione'nin kızı Küpris, sen, Paris'ten güzelliği,
 Benim elimle satın alan Afrodite, esirge beni!
 Bensiz, yabancılara adımı kurban vererek
 Şimdiye dek çektiirdiğin sıkıntılar yetmedi mi, 1060
 Öldürmek mi istiyorsun beni, o zaman hiç değilse
 Bırak da memleketimde öleyim, bitsin felaketim!
 Aşk acıları, ihanet, içten hesaplı aldatmalar,
 Kanlı büyüler, dursun artık, bırak da!
 Eğer ölçülü davranabilsen, tüm Tanrısal varlıkların
 En tatlısı olursun, inan bana! (Gider)

KORO

Birinci Deyiş

Ey, yaprakların gölgesine sığınmış şakıyan
 Güzel kuş, ey yorulmak bilmez, yanık yanık öten
 Çile dolduran, dertli bülbül, sen,
 Sana sesleniyorum şu an! 1070
 Gel de benim, tehlikeler ve sıkıntılar içindeki Helena'ya,
 Akhalar'ın savaşçı akınları sonucu felakete uğramış
 Troyalı kadınlara duyduğum acının şarkısına, ağlayışına,
 Yakarısına, renkli boynunun titreyişleriyle katıl!
 Ah, Helena, Lakedaimonlu talihsiz gelin,
 Senin o felaketli talibin, nasıl
 Köpükleri yaran kürekleriyle ve
 Yanında Afrodite'yle, seni Troya'ya
 Götürmek için geldi?

Birinci Karşı Deyiş

1080

Ve mızrakla bağı delinmiş, ya da
 Yalçın kayalar altında ezilmiş pek çok Yunan,
 Zavallica öldü gitti, bir o kadar zavallı dul kadın
 Acılar içinde kesti dalgalı saçlarını ve yas tuttu.
 Ve bir korsan, tek bir tekneyle, ama Eubolia'nın
 Sivri kayalıklı kumsalında aldatıcı ateşler yakıp,
 Kaphereus kayalarında ve Ege'nin sert dalgalı sahillerinde,
 Uydurma ışıklarla gemileri çekip parçalatarak
 Birçok Yunan'ın canına kıydı. Ve bu arada
 Fırtınanın, memleketinden uzaklara,
 Yabanın Malea dağlarına attığı gemisinin
 Güvertesinde biri, Akha'ların baş belası olan,
 Esîrden yapılmış bir Tanrısal yaratığı,
 O çok çekici canavarı taşımaktaydı.

1090

İkinci Deyiş

Bir şey rastlantı mıdır, değil midir, Tanrı eli mi değmiştir -
 İnsan yeryüzünde bir şeylerin, bir öyle, bir böyle,
 Sonra yine akıl dışı biçimde, eskisi gibi, veya beklenmedik
 Bir tarzda olduğunu görür de, en temel nedenlerine dek
 Araştırsa bile, onun nasıl olduğuna karar verebilir mi?
 Şimdi Helena, sen Zeus'un kızıydın, değil mi,
 Baban, beyaz bir kuğu suretinde gelip,
 Leda'nın kucağında hayata getirdi seni, deniyor.
 Ama bak işte dünya âlem senin için yok sadakatsiz,
 Görevini bilmez, Tanrı tanımaz diye de haykırıp duruyor.
 Bu ne iş? Yook, dünyanın hangi gidişinde Tanrı kelâmının
 Doğrulandığını bilemez oldum ben artık.

1100

İkinci Karşı Deyiş

Erdemin, ancak savaşçı yürekliliği
 Ve kol gücüyle açtığı bir kapıdır bu.
 Ey kapı, böylece insanlığın çektiği acılar bitecek mi?
 Eğer karşılıklı kan banyoları sürüp giderse, ne sarayda

Ne de devlette asla huzur diye bir şey kalmaz. 1110
 Priamos'un halkı da, Helena, seninle ilgili anlaşmazlığı,
 İyilikle çözmek varken, kendi hayatını söndürdü.
 Şimdi mezarlarında hepsi çürümektedir ve yangın,
 Kentin surlarını cehennem ateşi gibi yerle bir etti;
 Ve sen, acı üstüne acıyla kıvranıyorsun!
*(Theoklymenos, adamlarıyla birlikte avdan dönmüştür.
 Babasının mezarı başına gelir)*

THEOKLÜMENOS

Ey babam Proteus'un mezarı, selam sana! Esasen seni,
 Bu selamlama için hemen girişe yaptırdım; böylece oğlun
 Theoklümenos, saraya her giriş çıkışında seni saygıyla
 Anabiliyor işte! Size gelince ey köleler, avcı ağlarını,
 Avlarıyla birlikte, prens dairesine götürün, koyun. 1120
 Ben kendi hesabıma kendimi suçluyorum,
 Kötülük yapanlar ölümle cezalandırılmadığı için.
 İşte nitekim şimdi öğreniyorum ki, bir Yunan erkek
 Ülkeye sızmış, nöbetçiler fark etmemişler...
 Kesin casusluk, ya da gizlice Helena'yı kaçırmak
 İçindir bu, eğer rastlarsanız, getirin, öldüreceğim onu!
 Aaaa!

Öyle görünüyor ki, olan olmuş bile çoktan!
 Thündareos-kızı, mezar başındaki yerini boş
 Bırakmış, ülkemden alınıp kaçırılmış! 1130
 Haydin! Ey köleler! Kapılar açılsın, atlar çözülsün,
 Arabalara koşulsun, gelsin arabalar!
 Benim yetkimde olduğu sürece, evlenmek istediğim
 Kadın, ülkemden gizlice kaçıp gidememelidir!
 Oo, hayır, durun! Buradaymış henüz, hiç acelesi de yok!
*(Helena, matem giysileri içinde ve saçlarını kesmiş olarak
 saraydan çıkar)*

Ah, güzelim ak pak giysilerinin yerine, ne bu karalar
 Bağlamışsın böyle? Asil başındaki dalgalı saçları
 Makasla kesip atmışsın? Neden? Gözlerinden

Süzülen bu yaşlar nedir, ağlıyorsun, niçin?
 Gece gördüğün bir kâbus üzerine midir
 Bu matemin? Yoksa memleketinden
 Seni üzüntülere boğan bir haber mi aldın?

1140

HELENA

Benim yüce efendim – evet, şimdi böyle
 Hitap ediyorum artık – bittim, tükendim ben!

THEOKLÜMENOS

Neden, ne oldu ki böylesine üzülecek?

HELENA

Menelaos'um benim nasıl da dilime geliyor, Tanrın! Ölmüş!

THEOKLÜMENOS

Nereden öğrendin? Theonoe mi söyledi?

HELENA

O da söyledi, ama asıl ölümünü gören bir gemici ...

THEOKLÜMENOS

Nasıl, kesin güvenilir bir ulak mı geldi?

1150

HELENA

Öyle sayılır! Çünkü bana nasılsa, ona da öyledir!

THEOKLÜMENOS

Kim bu? Nerede? Kendi kulaklarımla duymak isterim!

HELENA

Burada, mezarın kenarına ilişmiş, oturuyor.

THEOKLÜMENOS

Öff, bu üst baş ne böyle? Felaket! Kirli!

HELENA

Yazık ki, ah! Kocam da öyle görünüyor olmalı.

THEOKLÜMENOS

Nereli? Ve niçin gelmiş?

HELENA

Bir Yunan, Akhalar'dan, kocamın gemi yoldaşı!

THEOKLÜMENOS

Ne diyor, peki, kocanın ölümü nasıl olmuş?

HELENA

En acı verici biçimde! Denizin dalgaları yutmuş onu!

THEOKLÜMENOS

Peki, nerede, hangi yaban denizlerde yelken açmış? 1160

HELENA

Libya'nın, insan eli değmemiş kayalıklarına savrulmuşlar.

THEOKLÜMENOS

İyi de, bu nasıl kurtulmuş ki o belalı gemiden?

HELENA

Şans çoğu kez en iyileri değil, daha az iyileri bulur ya!

THEOKLÜMENOS

Peki, gemi enkazını nerede bırakıp gelmiş?

HELENA

Menelaos değil de o ölseymiş, dediğim yerde!

THEOKLÜMENOS

Menelaos yok artık! Bu hangi tekneyle gelmiş?

HELENA

Oradan geçen bir gemi almış onu, öyle diyor.

THEOKLÜMENOS

Senin yerine Troya'ya giden taklit bela hayatta mı?

HELENA

Esir'den yapılanı mı diyorsun? Havaya karışıp tükenmiş o!

THEOKLÜMENOS

Ah Troyalılar ülkesi, ah Priamos, hiç uğruna mahvoldunuz!

HELENA

Priamos'un çocuklarının kaderini paylaşıyorum ben de! Yazık

THEOKLÜMENOS

Kocan toprağa gömülmüş mü? Mezarsız mı yoksa?

HELENA

Mezar filan yok! Ah, bu yürek ne acılar çekecek daha?

THEOKLÜMENOS

Sarı saçlarının buklelerini bu yüzden mi kestin?

HELENA

Benim sevdiğimdir o, nasıl olursa olsun!

THEOKLÜMENOS

Ve bu felaket için tuttuğun matem de sahici, öyle mi?

HELENA

Bilmem? Kız kardeşini atlatmak eğer öyle kolaysa?

THEOKLÜMENOS

Değil elbet! E? Burada bu mezar başında kalacak mısın hâlâ?

HELENA

Alay mı ediyorsun benimle? Ölülerini rahat bırak bari!

THEOKLÜMENOS

Kocana sadık kalıp beni istemiyorsun ya!

1180

HELENA

O geçti artık! Düğün hazırlığına girebilirsin.

THEOKLÜMENOS

Biraz geç oldu, ama buna da memnunum!

HELENA

Bak ne diyeceğim! Geçmişini unutalım, ha?

THEOKLÜMENOS

Ne pahasına? Her şeyin bir bedeli olmalı, değil mi?

HELENA

Gel barışalım, affet beni, haydi!

THEOKLÜMENOS

Peki, unuttuk gitti, rüzgâr aldı, uçurdu!

HELENA

Öyleyse, ayaklarına kapanıyorum benim soylu dostum!

THEOKLÜMENOS

Niye ki? İstediklerin nedir?

HELENA

Ölmüş kocama hiç değilse bir cenaze töreni yapmak isterim!

THEOKLÜMENOS

Nasıl yani? Neyi gömeceksin ki? Cesedi deniz dibinde... 1190

HELENA

Yunan geleneğine göre, denizde boğulan biri için...

THEOKLÜMENOS

Ne yapılır? Pelops'un torunları pek akıllıdır bu işlerde!

HELENA

Boş bir kefen içindeymiş gibi gömülür, ey prens!

THEOKLÜMENOS

İyi peki, istediğin kurbanı kes, istediğin mezarı yap!

HELENA

Deniz yutmuşsa, o şekilde huzura kavuşamaz ölü!

THEOKLÜMENOS

Ya nasıl kavuşur? Yunan âdetlerini pek bilmem ben.

HELENA

Denize ölünün ihtiyaçlarını dökeriz.

THEOKLÜMENOS

Peki, bu ölü dost için sana vermem gerekenler nedir?

HELENA (*Menelaos'u göstererek*)

Bunu o bilir. Ben matemden ötesini bilemiyorum.

THEOKLÜMENOS

Evet yabancı! De bakalım, neler isteyeceksen...

1200

MENELAOS

Yalnız bunlar benim için değil, ölen için de değil.

THEOKLÜMENOS

Sizde, denizin yuttuğu biri için ne yapılır?

MENELAOS

Yani bu, herkesin gücüne göre değişir.

THEOKLÜMENOS

Onu düşünme, istemene bak, Helena için seve seve veririm.

MENELAOS

Öte dünyanın güçleri, öncelikle bir hayvan kurban isterler.

THEOKLÜMENOS

Hangisi? Yalnızca iste, hazır ederim!

MENELAOS

Kendin seç! Sen neyi uygun görürsen kabul edilir.

THEOKLÜMENOS

Bizde âdet, boğa ya da attır.

MENELAOS

Sen ne istersen onu ver, yalnız, iyi cins hayvan olsun.

THEOKLÜMENOS

Sürülerim seçkindir, cins hayvan da bol.

1210

MENELAOS

Bir de boş bir sedye taşınır, üstü örtülü.

THEOKLÜMENOS

Oldu! Gelenek başka ne istiyor?

MENELAOS

Demir teçhizat ister, çünkü ölen bir savaşçıydı.

THEOKLÜMENOS

Peplos'un torunları için feda olsun!

MENELAOS

Ayrıca, toprağın verdiği güzel meyvelerden de ister.

THEOKLÜMENOS

Nasıl olacak bu? Bunları, denizin içine nasıl indireceksiniz?

MENELAOS

Bunun için kürekçi köleler ve bir de gemi gerek.

THEOKLÜMENOS

Peki tekne karadan ne kadar açılacak?

MENELAOS

Karadan kürekler pek fark edilmez olana kadar.

THEOKLÜMENOS

Ne dedin? Bunu niye istiyor ki Hellas? Ne adına?

1220

MENELAOS

Deniz, adakları karaya geri püskürtmesin diye!

THEOKLÜMENOS

Fenike teknelerinden bir tane güçlüsünü vereceğim size.

MENELAOS

Menelaos'un anısına harika olur bu!

THEOKLÜMENOS

Helena olmaksızın sen yapıversen bu işi?

MENELAOS

Anneye, eşe veya çocuklara düşüyor bu.

THEOKLÜMENOS

Kocasını gömme töreni, onun eli olmazsa olmuyor yani!?

MENELAOS

Din, kutsal şeylerin gösteriş olarak yapılmasını men eder.

THEOKLÜMENOS

Peki! Eşin dine bağlılığı benim için değerlidir.

Şimdi ben, ölüye adakları seçmek için gidiyorum.

Eli boş göndermem seni, merak etme.

1230

Ve bütün bunlar onun hatırı içindir. Ayrıca,

Bana bu sevindirici haberi getirdiğin için, seni de

Bu paçavralardan kurtarıp, giyeceklerle donatacağım ki

Evine iç rahatlığıyla gidesin, böyle perişan halde gidilmez!

Sana gelince, ah canım, öyle çok da üzüntülere boğma

Kendini, değişecek bir şey yok nasıl olsa, gideni geri

Getiremezsin ki! Menelaos, dövüşerek öldü...

Ona yeniden hayat veremezsin artık besbelli!

MENELAOS

Sen, genç bayan, şimdiki kocanı sev, derim sana,

1240

Bırak ötekini, o yok artık, öbür dünyada o.

Madem ki zar böyle düştü, en iyisi budur.

Ben de... eğer kurtulup Yunanistan'a erebilirsem,

Senin hakkındaki ön yargıları yok edip, kocana karşı

Gerçekte nasıl sadık kaldığını anlatırım.

HELENA

Haklısın, öyle olacak. Kocam benden memnun

Kalacaktır: Sen bizzat tanıksın, buradaydın.

Ama şimdi git, vah zavallı, üstünü değiştirmek için

Bir banyo yap. Vakit geçirmeden sana bu rahatı

Sağlamak isterim; çünkü o zaman sen de, benim

1250

Çok çok sevgili Menaelaos'uma kurbanları ve adakları,

Bir o kadar daha gayret ve istekle iletirsin.

(Üçü de gider)

KORO

Birinci Deyiş

Bir zamanlar, Tanrıların anası Dağ Tanrıçası,

Müthiş bir hızla ormanlık vadileri ve tepeleri aşarak,

Vahşi suların aktığı dere yataklarından geçerek,
 Denizin köpük saçan dalgaları üstünden atlayarak,
 Kaçırılan ve kimsenin adını söyleyemediği kızının peşine
 Düşmüştü. Bütün sesleri bastıran, zillerin gürültüsüydü;
 Ve kızlarla halay çekerken kaybolan bakirenin peşindeki
 Ana'ya destek için

Oklarıyla Artemis, mızrağıyla Pallas Athena, 1260
 Yıldırım gibi koşullar yardıma. Gökyüzündeki tahtından
 Aşağıyı gözetleyen Zeus, çok başka bir karara yaklaşıyordu!

Birinci Karşı Deyiş

Ve böylesine uzun bir koşturmanın, iz bırakmadan kaybolan
 Çocuğunu aramanın ardından yorgun düşen Ana,
 Sonunda İda dağının karlı tepesindeki,
 Periler platosunda, kırgın, uzanmış, yatıyor! Onun,
 Taşlaşmış karlar üstüne, umutsuzca kendini bırakmasıyla,
 Yeryüzünde, tarlalar hasattan sonra tohum bırakmaz oldu,
 İnsanlar çocuk yapamadılar. Hayvanlar, yeşil çayırlardaki
 Yemlerine hasret kaldılar ve ahali açlıktan kırıldı. 1270

Tanrılara kurban kesen de kalmadı; tapınaklardaki kutsal
 Ateşte kızartılan çörekler de kalmadı. Bu sonsuz acı,
 Kaynaklardaki pırıl pırıl suyun damlasını bile kesip kuruttu.

İkinci Deyiş

Ama işte gerek Tanrıların, gerek insanların
 Ziyafet keyifleri yok olunca, Zeus, Tanrıların Anasını
 Sakinleştirip dedi ki: "Ey ruh yumuşatıcı kutsal Tanrıçalar,
 Çocuğu yüzünden öfkeli Ana Tanrıça Demeter'in umutsuzca
 Yas tutan yürek ağrılarını dindiriniz! Siz de ey Musa'lar,
 Şarkılar söyleyin haydi ve dans edin, vurun davullarınızın
 Gergin derilerine, neşe saçın, eğlenin, eğlendirin!" 1280

İşte o zaman Afrodite, o aşk cazibesi,
 Deri gerilmiş tefiyle ilk kez
 Derinden derine yükselen sesleri verince ...
 O an, Tanrıların anası Demeter de, önce
 Tatlı bir gülümsemeyle derin sesli flütünü aldı ele

Ve şenlikten etkilenmiş olarak,
Başladı flütten ses akıtmaya!

İkinci Karşı Deyiş

Ve sen, güzel kızım, kibirle küçümsedin bu kutsal şenliği,
Toprak Ana'nın bu şenlik hizmetini kaçırdın:
Öfkeyle senden öç alması bundandır. 1290
Çünkü, karaca postunun benekli süsü olsun,
Yeşil yapraklı sarmaşık çelengi olun,
Havanın dönerek sallandığı,
Halka olmuş, kulakları uğuldatan dans olsun,
Neşe aşıl原因 Tanrı önünde dalgalanan saçlar olsun,
Bütün bunlarla dolu kutsal eğlence gecesinin etkisi müthüştür.
Oysa ay ışığı, senin uyuyan gözlerine düşüyordu o sıra:
Çünkü senin için her şey güzellikten ibaretti!

(Helena ile Menelaos Saraydan çıkıp gelirler)

HELENA

Oh sevgili kadınlar, içeride işler pek güzel gitti. 1300
Benden yana olan Protheus'un kızı,
Kocamın burada olduğunu, kardeşine hiç belli etmedi.
O sorduğunda, benim hatırım için, öldüğünü, yerin
Altında olduğunu ve gözlerinin ışığı görmediğini söyledi.
Bunun üzerine kocam, en esaslı teçhizatla donatıldı.
Denize atmak üzere aldığı silahlar şimdi
Kendisinin üstünde. Kahraman yumruğu,
Kabzayı tutuyor, sağ eli de mızrağı kavramış,
Sözde, cenaze törenine yardımcı olacak ya!
Gemiye bindiğimizde, ordu gücünün 1310
Belki yüzden fazla yaban eriyle baş edecek
Gibi silah kuşandı; gemisini yitirmiş gemicinin
Sarındığı nesneler yerine de elbise giydi.
Ben giydirdim onu, uzun süredir su görmemiş
Bedenini, pırıl pırıl akan suyla bir güzel de yıkadım.

(Theoklümenos çıkar, gelir)

Aman, bana sahip olduğuna kesin inanmış olan

Kral, salondan çıktı, geliyor. Ben susuyorum,
 Sizler de yardımcı olun n'olur, sadakatle,
 Ağzınızdan çıkan kulağınız duymalı ki, eğer biz
 Kurtulursak, gün gelir sizleri de kurtarırız bakarsınız! 1320

THEOKLÜMENOS

Yabancı'nın size verdiği düzene göre sıraya girin, köleler,
 Şuradaki, deniz kurbanlarına mahsus adakları da alın!
 Helena, eğer benim önerim sana aykırı gelmiyorsa,
 Dinle beni ve kal burada! Kocana karşı dinî görevini,
 Orada olmadan da, oradaki gibi yaparsın. Hayır,
 Ona duyduğun eski aşkın etkisiyle, kendini
 Onun ardından denize atman gerekirmiş duygusuna
 Kapılmandan korkarım. Çünkü öylesine
 Şiddetle ağlıyorsun ki, kendini yitiriyorsun neredeyse.

HELENA

Ah benim yeni kocam, gelin olarak bağlandığım ilk birliğe¹³³⁰
 Karşı, ona saygı görevimi yerine getirmem gerekiyor.
 Yoksa, evet aşkım onun ardından kendim de ölebilecek
 Kadar güçlü, ama heyhat, benim de ölmemin onun
 Ölümüne bir yararı olacak mı? Onun için, bırak ben
 Gideyim ve ölü adamın cesedine saygımı göstereyim!
 Sana da, tüm bu olanakları bahşeden bu yabancıya da,
 Yürekten dilediğim her şeyi versin aziz Tanrılar!
 O zaman, Menelaos'a ve bana sevgi gösterdiğin
 Bu binada, sana eş olarak görevimi nasıl yaptığımı
 Göreceksin: Buradaki güzellik karşılığını bulacak! 1340
 Şimdi istersen, bunları yükleyeceğimiz gemiyi
 Kim sağlayacaksa, ona bir emret de bu iş tamam olsun.

THEOKLÜMENOS (Bir Hizmetkâr'a)

Sen, git de elli kürekli bir Fenike gemisi ayarla,
 Getir buraya, kürekçileri de içinde olsun!

HELENA

Emir komuta, cenaze törenini düzenleyende mi oluyor?

THEOKLÜMENOS

Elbette! (*Hizmetkâr'a*)

Gemiciler şuradaki adama uyacaklar!

HELENA

Bir kez daha emret de senin iradenle olduğunu herkes anlasın

THEOKLÜMENOS

Sen istiyorsan iki kere de üç kere de söylerim canım.

HELENA

Tanrı seni esirgesin, beni de esirgesin!

THEOKLÜMENOS

Ağlasan da, kendini helâk etme o yüzden!

1350

HELENA

Bugünden göreceksin minnet duygularımı!

THEOKLÜMENOS

Ölümler bir şey değil ki! Onlar için üzölmek boşuna!

HELENA

Ah, özlemim bir oradaysa, bir de burada!

THEOKLÜMENOS

Menelaos'tan daha iyi bir koca olacağım sana.

HELENA

Sende suçlanacak bir şey yok. Yeter ki şans yardım etsin!

THEOKLÜMENOS

Sana bağılı bu, sen sevgini esirgeme yeter!

HELENA

Nasıl sevgi gösterileceğini ilk senden öğrenecek değilim!

THEOKLÜMENOS

İstersen, ben komuta edeyim ve birlikte yatalım!

HELENA

Olur mu hiç! Kölelerine köle olma, ey prensim!

THEOKLÜMENOS

Nasıl istersen! Pelops takımının cenaze geleneğinden 1360

Bana ne! Benim sarayım temiz ve lekesizdir, Menlaos da

Burada ölmüş değil! Bir hizmetkâr çabukça davranır ve

Ülkemin tüm vasallarına duyurur, saraya düğün

Armağanlarıyla gelsinler diye ve ülkemin tümünde
 Kutlama coşkusu yükselsin, Helena'nın benimle evlenmesi
 Her yerde ve çifte mutluluk isteyen şarkılarla yüceltilsin!
 Baksana yabancı, bu arada sen, onun eski kocasını
 Anmak için bunları al, götür denizin bağına at;
 Sonra hızla ve nişanlımla saraya dön geri,
 Onun düğün eğlencesine katılırsın, sonra da 1370
 İster evine dönersin, ister burada zengin bir yaşam sürersin!

(Gider)

MENELAOS

Ey Zeus, "Baba" ve "en yüce bilge Tanrı" olarak anılırsın,
 Dön de bir bak bize, kurtar artık bizi acılardan!
 Yükümüzü, soluk soluğa, dik yokuşa yukarı taşımaktayız.
 Davranıver sen de, bir parmağını dokunsan yeter,
 Erişiriz ne güzel, özlediğimiz hedefe.
 Bugüne dek çektiğimiz acılar yetsin artık
 Ey Tanrılar, o kadar çok boşuna yalvardım ki size!
 Sonsuza kadar mutsuz olmam mı gerekiyor illa!?
 Hiçbir zaman dolmayacak mı yelkenlerim? Şu bir kerecik 1380
 Esirgemeyin yardımınızı, ondan sonra hep mutlu yaşarım!
 (Menelaos ile Helena gider)

KORO

Birinci Deyiş

Fenike savaş gemisi, bu hızlı tekne, dalgaları
 Köpükle yararaktan, küreklerin ritmiyle dans ederekten,
 Oyunsever Yunus Balıkları korosunu da, rüzgâr estiğinde
 yanına katıp,
 Deniz üstünde götürürken, Deniz tanrısının maviş çocuğu,
 Durgun Deniz Kızı, gemicilere seslenir:
 "Haydin bakalım, açın yelkenleri dolsun rüzgârla,
 Asılın kızılçam küreklere! Heya! Heyamol! Ey gemiciler,
 Alın götürün Helena'yı Perseus'un konuksever limanına"

Birinci Karşı Deyiş

Belki de Pallas Athena'nın ilk tapınağında, 1390

Dalgalardan bir yatakta, Leukippos'un kızlarıyla karşılaşır
ve Apollon'un çok hızlı attığı için hedefi şaşırان diskі ile
İstemeksizin ölümüne sebep olduğu Hüakinthos anısına
Apollon tarafından Lakedaimon'da düzenlenen kurban

günü ve şenlikte,

Nihayet çok geç de olsa koro ve halayları görürsün yeniden
Henüz kendi düğününün meşalesi yanmamış, evde öylece
Seni bekleyen gecelik karacan Hermione'yi evlendirirsin!

İkinci Deyiş

Ah, şimdi kuş olup sürüler halinde Libya'dan uçarak
kurtulabilseydik. Onlar ne güzel, fırtınayı ve yağmuru
gerilerde bırakır,

Önde yüksek ötüşlerle uçan başkanlarının ıslığını izleyerek

1400

Yağmursuz, meyve bahçeleriyle dolu ovalar boyunca uçarlar
Ah, ince boyunlu kuşlar, bulutlara komşuluk eden alaylar,
Ülker yıldız kümesini geçin, Orion'un pırıltıları altında
uçun

Eurotas kıyısında durun da, memlekete bir haber salın,
Dardanel surlarının fatihi, Menelaos sılaya dönüyor eeyy!

İkinci Karşı Deyiş

Ah, ey Thündareos'un ikizleri,
Atlı arabanızla havada uçarak koşun gelin,
Sizler ki, yıldızların titreştiğı gökyüzünde
Taht kurmuşsunuz, bir görünün Helena'yı kurtarmak için,
Mavi su ve kara dalgalar üstünden

1410

Beyaz köpüklü denize ve o denizdeki yelkenliye
Esir'den rüzgâr kokulu, güzel esintiler gönderin.

Kız kardeşinizi, bir yabancıya kendini vermiş denen o
utançtan kurtarın.

Çünkü o, İda dağındaki bir yarışın ceremesini ödemekte,
Ve ne İlion'un surlarına, ne de Apollon'un kulelerine,
yaklaşmamış bile!

(Theoklümenos, saraydan çıkar, gelir. Bir Ulak, hızla ona

koşar)

ULAK

Aman prensim, seni bulduğum iyi oldu, hemen
Uğursuz haberi iletebilirim bu sayede.

THEOKLÜMENOS

Ne var, ne oldu?

ULAK

Eğer evlenmek istiyorsan, kendine
Başka bir nişanlı bul. Çünkü Helena ülkeden kaçtı!

THEOKLÜMENOS

Kanatlanıp uçmuş mu? Yoksa ayakları yerde mi?

1420

ULAK

Öldü denilen Menelaos, burada görünen adammış,
Onu gemiye almış, birlikte kaçtılar!

THEOKLÜMENOS

Rezalet! Buradaki hangi gemici onu kaçırmış olabilir ki?
Bana pek inandırıcı gelmiyor bu!

ULAK

O yabancıya senin verdiğin gemiyle! Kısaca anlatayım
İstersen: Adam, senin kendi gemicilerinle gitti.

THEOKLÜMENOS

Nasıl oldu bu? Anlat hele! Çünkü tek bir
Adam, benim gönderdiğim o kadar adamı
Nasıl yenebilir, tasavvur edemiyorum.

ULAK

O Zeus-kızı, burada kral sarayından
Ayrılıp, sahile vardığında, gözyaşları içinde
Hafif adımlarla yürüyerek, kurnazca,
Kenara çekilmiş olan, ölmemiş kocasına gitti.
Biz de, teçhizat binasının avlusuna geldik,
Çabucak, elli kürekçi bankı ve bir o kadar da
Küreğiyle yepyeni bir Fenike gemisini alıp
Denize indirdik. Ardından işler birbirini izledi:
Kimimiz direği dikerken, kimimiz kürekleri yerleştirip

1430

Düzenini kuruyor, kimimiz yelkenleri açarken
Kimimiz, dümeni yuvasına sokuyordu. Bu 1440
Çalışma sırasında, Yunan birileri sahilde beliriverdi,
Menelaos'un gemi yoldaşlarıymış meğer,
Zamanı iyi kollamışlar besbelli, gemisi batmış insanlar
Olarak sefil kıyafetteler ama bedenleri bakımlı.
Atreus-oğlu onları önünde görünce, sesine pek
Üzülmüş tonu vererek şöyle konuştu: "Vah zavallı
Adamlar! Nasıl oldu bu? Hangi karaya vurmuş
Yunan gemisinden gelmektesiniz? Atreus'un zavallı
Oğlu için, Thündareos-kızının düzenlediği açık adaklarla
Gömme törenine katılmaya mı geldiniz?" 1450
O numaracılar da, gözlerinden yaş dökerek ve deniz
Adaklarını Menelos için taşıyarak bindiler gemiye.
Bizse o anda bu binenlerin sayıca
Fazlalığından kuşkulanıp kendi aramızda fısıldaştık
Ama senin emrine uyarak ağzımızı açmadık.
Senin o emrin var ya, hani, "Gemide emir komuta
bu yabancıdadır," diye, işte her şeyi o mahvetti!
Adaklar kolayca bir çırpıda yüklendi gemiye,
Ama boğa, tam da iskele tahtasına adımını
Atmamakta diretiyordu. Gözleri yuvalarından 1460
Fırlayacakmış gibi oluyor, müthiş böğürüyor,
Sırtı inatla kıvrılmış, yan gözü boynuzunda,
Ve kimseyi yanına yaklaştırmıyor. Helena'nın kocası
Birden haykırdı: "Sizler ey Troya fatihleri, haydin,
Boğanın bedenini, Yunan usulü genç omuzlarınıza
Alıp, güverteye fırlatıyorsunuz! Göreyim sizi!" – Bu
Arada da eli kılıcının kabzasında – "Ölü dostumuz için
Kurban bu!" Ve emir biter bitmez boğayı
Sırtladıkları gibi ön güverteye fırlattılar.
Atını okşar gibi boğanın alnını ve boynunu okşayarak 1470
Menelaos, onu geminin içine alıp getirdi.
Nihayet her şey gemiye alındıktan sonra, Helena,

Kibar ayaklarıyla merdiven basamaklarını çıkıp,
Ortada bir banka oturdu; yanına da ölü denen Menelaos geçti
Ötekiler iki yan duvarda yerlerini aldılar. Adam adama,
Kılıçlarını paçavralarının altına gizleyerek oturuyorlardı,
Bayağı da çoktular. Ve baş kürekçinin yükselen sesi,
Kürekçilerin koro halinde yanıtıyla karşılandı.

Ve karadan ne çok uzak, ne çok yakın, bir miktar
Açılınca, sordu kürekçilerin başı: "Hey yabancı,
Daha fazla gitmemiz gerekiyor mu, yoksa burası
Uygun mu? Gemide komuta sende ya!"

1480

O da, "Yeter!" deyip elinde kılıçla boğayı kurban
Etmeye yürüdü, öleni filan düşündüğü yoktu ki,
Şöyle dua etti: "Ey, denize taht kurmuş
Tanrı Poseydon, ey bakire Nereus-kızları, sizler,
Kurtarın bizi, beni ve karımı, memlekete,
Nauplios kıyılarına ulaştırın selametle!"

Kılıcını hayvanın boğazına saplayınca, fışkırıp
Denize dökülen kan, duanın kabul edildiğine
Yorumlandı. O anda bazılarımız dediler ki:

1490

"Bu gemi işi bir tuzak! Gelin hemen geri dönelim.
Komutayı sen ele al ve dümeni döndür!" Ama Atreus-oğlu
Ortaya çıktı ve yabancıları boğazlaşmaya çağırdı:
"Ey, Yunan ülkesinin yetiştirdiği genç kahramanlar!
Durmayın, yabanların üstüne atılın, onları
Denize dökün!" Bu arada gemicibaşından da,
Senin gemici takımının direnmesi için çağrı yükseldi:
"Davranın! Sallayın ikiye bölünmüş sopaları,
Bankları parçalayın, kürekleri yerinden söküp vurun
Bu dolandırıcı yabancılar, kırın kafalarını!"

1500

Bir boğuşmadır başladı, kiminin elinde geminin
Parçası, kiminin elinde kılıcı. Gemi kan deryasına
Döndü. Arada Helena'nın da dümendenden haykırışı
Duyuluyordu: "Troya'dan gelen ününüze n'oldu?
Bu yabanlara göstersenize kendinizi!" Biri buradan

Hırsla atılır, öteki yeniden doğrulur, ama kimileri
 Ölmüş yatıyor; Menelaos, kendi kavga yoldaşları
 Sıkıştı mı tüm gücüyle imdada yetişiyor; hepsine
 Yakın duruyor hep, güçlü yumruğundaki kılıcıyla,
 Ta ki, hepimiz denize dökülüp küreklerde senin 1510
 Adamlarından kimse kalmayana dek. Sonra da
 Şu emri vererek dümene geçiyor: "İstikamet Hellas!"
 Yelkenler açıldı, bir de uygun rüzgâr çıkmaz mı,
 Kaybolup gittiler! Ben bu kanlı ölümden, çıpa
 Halatına tutunup denize inmekle kurtuldum,
 Sonra tam kesildiğim sırada bir balıkçının attığı
 Bir halata tutunarak karaya ve sana ulaşip bu bilgiyi
 Getirebildim. Akıllı davranıp kimseye güvenmeyeceksin,
 En faydalısı bu, bugüne bugün!

KORO

Menelaosun gizlice gelip, seni de, beni de 1520
 Dolandırabileceğine dünyada inanmazdım, prensim!

THEOKLÜMENOS

Tüh, kadın hilesiyle dolandırıldım, rezillik!
 Nişanlım gitti! Gemiye yetişip yakalamak
 Mümkün olsaydı, hiçbir zahmetten kaçınmazdım.
 Şimdi artık hesabım kız kardeşimle, Menelaos'un
 Binada olduğunu bildiği halde benden gizledi, harcadı beni.
 Biliciliğiyle kimseyi aldatamamalı artık!

(Saraya doğru seyirtir, önüne Theonoe'nin Hizmetkâr'ı çıkar)

HİZMETKÂR

Dur! Nereye koşturuyorsun? Hangi cinayeti işleyecektin?

THEOKLÜMENOS

Hakkın beni beklediği yere gidiyorum. Defol yolumdan çekil!

HİZMETKÂR

Yoo, senin eteğine yapışırım bırakmam:

Büyük bir felaket hazırlıyorsun!

THEOKLÜMENOS

Ey köle, efendine emretmek mi niyetin?

HİZMETKÂR

Ha, evet, ama iyi niyetle!

THEOKLÜMENOS

Beni bırakmadığın sürece...

HİZMETKÂR

Hayır, seni bırakmam!

THEOKLÜMENOS

Kötü kız kardeşimi öldürmeye bırakmıyorsun, öyle mi?

HİZMETKÂR

İnancı tam kız kardeşim, desene!

THEOKLÜMENOS

Bu sahteci...

HİZMETKÂR

Dostunu erdemliliğe zorlayan, soylu sahtecilik onun yaptığı!

THEOKLÜMENOS

Öyle ki, benim nişanlımı yabancıya verdi!

HİZMETKÂR

Senden daha fazla layık olana verdi!

THEOKLÜMENOS

Kimmiş, benden daha çok layık olan?

HİZMETKÂR

Babasının güvenle teslim ettiği kişidir!

THEOKLÜMENOS

Ama mutluluk vermişti bana!

HİZMETKÂR

Ve kader onu senden aldı.

THEOKLÜMENOS

Sana mı düştü burada yargı vermek?

HİZMETKÂR

Eğer daha iyiyi öneriyorsam, elbette!

THEOKLÜMENOS

Böylece ben sizin hizmetkârınız oluyorum, ha?

HİZMETKÂR

Yalnızca hakkın hizmetkârı olacaksın!

THEOKLÜMENOS

Sen ölümüne susadın galiba!

HİZMETKÂR

Beni öldürebilirsin, yalnız, eğer sorun bensem 1540

Kız kardeşini öldürmeyeceksin; çünkü efendisi uğruna

Can vermek, soylu bir hizmetkâr için en güzel ölümdür!

(*Dioskurlar sarayın üstünde görünürler*)

DİOSKURLAR

Ey bu ülkenin kralı Theoklümenos, seni

Kötülüğe kışkırtan öfkeni gemle! Leda'nın,

Kaçmış olan Helena ile birlikte doğurduğu

İkizler, Dioskurlar sesleniyor sana: Sana

Ait olmayan bir eşe öfke duyuyorsun.

Nereus-kızı kardeşin Theonoe de, sana

Kötülük olsun diye yapmadı, yalnızca

Tanrılara sadakatin ve babanın erdemli

1550

Talebinin gereğini yerine getirdi. Helena'nın

Sürekli senin sarayında kalması istenmişti.

Ne var ki, Troya surları yerle bir edildikten sonra,

Artık onun adının Tanrıçalara kurban edilmesi

Gerekmiyor. Önceki evliliğine yeniden kavuşur,

Memleketine döner, kocası ile yaşam sürer.

Dolayısıyla, kılıcını kız kardeşinden uzak tut,

Onun erdemli davrandığını kabul et.

Zeus bizi Tanrı katına yücelttikten sonra

Kız kardeşimizi çoktan kurtarmış olurduk herhalde

1560

Ne var ki, kadere ve Tanrıların böyle isteyen

İradesine karşı gelmemiz, uygun olmazdı.

Şimdi, bu uyarı sanadır! Kız kardeşime diyorum ki:

Bu uygun rüzgârda kocanla birlikte memleketine git,

Bizler, senin kardeşlerin, seni koruyarak, yanında

Gidiyoruz ve memleketin içine dek eşlik ediyoruz sana.

Ve gün gelip sen terk-i dünya eylediğin zaman,
Tanrıça denecek sana ve dünyalılar, biz kardeşlerinle
Birlikte sana da adaklar sunacaklar, konuk
Armağanları sunacaklar sana da!

1570

Bir de, hani o Maia'nın tohumu Hermes seni,
Sparta'da, Eurotas kıyısındaki evinden, Paris
Sana sahip olamasın diye gizlice kaçırdığında,
İlk uğradığınız uzunca bir ada var ya, işte o adaya
İnsanlar bundan böyle "Helena adası", diyecekler:
Çünkü, evinden kaçırılana kucak açmış ne de olsa!
Pek çok dolaşmak zorunda kalmış olan Menelaos'a ise,
Dünyadaki yüce ruhların adacığında, Tanrıların yanında
Bir yer ayrılmış bulunuyor. Çünkü Tanrılar,
Yüksek ruhlu insanları severler.

1580

THEOKLÜMENOS

Ah, ey Zeus ve Leda'nın oğulları, benim
Kız kardeşinize hiçbir kızgınlığım kalmadı,
Kendi kız kardeşimi de hiç üzmeyeceğim,
Helena, memleketine gitsin elbette: Tanrıların isteği bu!
Aynı kandan erkek kardeşleri olduğunuz o insanın,
En yüce soyluluk ve en yüce erdem timsali olduğu kesindir.
Bu nedenle, Helena'nın pek öyle her kadına nasip
Olmayan, yüksek ruhluluğundan dolayı kutluyorum sizi!

(KORO

Tanrısallık bazı biçimlerde gösterir kendini.

Kimse farkında bile değildir.

1590

Düşlediklerimiz, gerçekleşmeyiverir.

Oysa Tanrı için pekâlâ mümkündür, bize imkânsız görünen.

Burada da öyle olmadı mı zaten!)

SON

AÇIKLAMALAR

Dize
No:

4. **Faros adası**] Mısır'da sahile yakın bir adacık.
5. **Deniz kızı Nümfalar**] Nereus-kızları. Nitekim, Psamathe'nin de aynı zamanda bir Nereus-kızı olduğu, 12.dizede dolaylı olarak belirtilmektedir.
9. **adı üstünde**] Theoklümenos: Grekçede "Tanrıyı dinleyen" anlamına geldiği için "adı üstünde" denmiş.
12. **Nereus**] Theonoe için, "atası Nereus'tan miras", dendiği için onun Nereus-kızı olduğu anlaşılıyor (Bnz. 5. Dize açıklaması)
20. **Afrodite – Küpris**] Metinde genellikle Afrodite için Küpris adı kullanılmakta. Ancak seyircinin kafasının karışmaması amacıyla, çeviride daha çok, Tanrıça'nın bilinen adı kullanılmıştır.
22. **çoban Paris**]"Paris, öbür adıyla Aleksandros, Troya kralı Priamos'la karısı Hekabe'nin en küçük oğludur. Kraliçe onu doğurmadan önce uykusunda bir düş görmüş: Karnından çıkan bir ateş, Troya surlarını sarıyor, bütün şehri yangına veriyormuş. Falcılar bu düşü kötüye yorumlamışlar, doğacak çocuk, şehri yıkıma götürecektir, demişler. Bebek doğunca da Priamos onu İda dağına bırakmak üzere bir uşağına vermiş. Uşak Paris'i dağa bırakmış, vahşi hayvanlar hakkından gelir diye düşünmüş. Ama öyle olmamış. Bir dişi Ayı, bebeği emzirmiş. Bir süre böyle gitmiş, sonra Agelaos adında bir çoban bulmuş, evine götürmüş ve kendi çocuklarıyla bir arada büyütmüş. Paris, çobanlar arasında güzelliği, yararlılığıyla dikkati çekermiş, sürülerine çok iyi baktığı için ona koruyucu anlamına gelen Aleksandros adını takmışlar." (*Mitoloji Sözlüğü*, Azra Erhat, Remzi Kitabevi, 3. Basım, İstanbul 1984, S.259.)
33. **Zeus'un başka hesapları**] "Ama Zeus'un da Başka hesapları varmış meğer bu işte": Bu ve benzeri yorumlar, eserle getirilen farklı Helena öyküsünün temel nedeni olarak görünüyor. Nitekim, "yeryüzünde sayıları çok fazla / Artmış olan insanlar ölere azalsın, (...) diye,/ Zavallı Frigyalıların ve Yunanlıların/Arasına çeşit çeşit düşmanlıklar sokup / Başlarına bir savaş sardı

ki...”, diyerek Euripides’in, ayrıca böyle somutlamalarıyla da Zeus’a ilişkin “insan düşmanı” yorumunu olsun, açıkça savaş karşıtlığını olsun, cesaretle ortaya koyması, yaşadığı dönem koşullarında hiç de öyle kolay bir şey olmasa gerektir.

37. Frigyalıların] Troya, Akha’ların saldırılarında, Anadolu’da yaşayan halklardan biri olan Frig’erin bir kentiydi.

49. İlion] Troya’nın İliada’daki adı

50. Skamandros] Troya ovasında akan bir ırmak.

74. Akha’lar] MÖ.1600’lerden başlayarak kuzeyden gelip Yunanistan’ı işgal eden ve zaman içinde güney Akdeniz ve adalardaki halklarla da karışıp kaynaşan kavmin adı. (Troya Savaşı: MÖ. 1200 civarı)

99. Peleus-tohumu Akhilleus] Erkek egemen toplumların tipik özelliklerinden biri: İnsan soyunun babaya göre belirlenmesi (Babaerkil toplum). Bu özellik Atina’da uç düzeye gelmiş ve kadın kaşitlığına varmıştır. (Bkz: *Oresteia* üçlemesinin⁽¹⁾ son oyunu Eumenidler’in finalinde Athena’nın yargısı).

125. Eurotas] Mora yarımadasının güneydoğusunda ırmak (Sparta kentinin belliliği).

139. Tündareos’un oğulları] Dioskur’lar.

150. Apollon söyledi] Bilindiği gibi Apollon’un bir özelliği de biliciliğin (kâhinliğin) tanrısı olmasıydı.

169. Sirenler] Deniz-kızları

189. Pan]Çobanların ve küçükbaş hayvanların Tanrısı.

230. Simoeis vadisi] Simoeis ırmağı: Troya ovasında Skamandros’la birlikte akan bir su: Bugünkü Dümrek çayı.

241. anlatıldığı gibi] “Bir efsaneye göre Zeus Tanrı Leda’ya âşık olmuş ve bir kuğu kuşu biçiminde ona yanaşmış. Leda da bir yumurta yumurtlamış. Yumurtadan iki ikiz çocuk doğmuş: Zeus’un dölleri olan Helena ve Kastor ile Tündareos’un dölleri olan Klütaimestra ile Polüdeukes. (*Mitoloji Sözlüğü*. Azra Erhat. Age. S 211.) Buradaki Kastor ile Polüdeukes, Zeus tarafından sonradan Tanrılık verilerek gökte yıldız konumuna getirilen (Dioskur’lar) erkek kardeşlerdir.(Bkz.139)

258. bir kişi] Bu “bir kişi”, hükümdardır.

340. Arkadia'lı Kallitso] “En güzel” anlamına gelen Kallitso, Artemis’in av arkadaşıydı. Zeus, onu görür görmez gönül vermiş ve erkeklerle birlikte olmamaya kararlı olduğunu bildiği kıza yanaşabilmek için Artemis kılığına bürünmüştü. Kallitso önce hiç çekinmemiş ama fark ettiğinde de iş isten geçmişti. Kallitso’yu kıskanan Hera, onu ayıya çevirdi.

344. Titanis] Artemis, “Merops’un kızı Titanis’i, güzelliğini kışkandığı için korodan kovarak altın boynuzlu bir dişi geyik şekline sokmuştu.

348. Dardanellerde] Troya’nın bulunduğu bölgede (Dardanel: Çanakale boğazı)

350. Oinomaos] Menelaos’un atası olan Tantalos-oğlu Pelops, Elis’teki Pisa kentinde kral Oinomaos’un kızını alabilmek için onunla araba yarışına girmiş ve kazanmıştı.

352. Tantalos] Tanrılar, Lidya kralı Tantalos’u ziyarete gittiklerinde, onların Tanrılıklarını sınamak için

Tantalos, oğlunu kızartıp öteki etler arasında sunmuş. Kızını kaybetmenin sıkıntısındaki Demeter, çocuğun bir omuzunu yemekten durumu fark eden Zeus engel olmuş, Tanrılar, çocuğun kalan kısımlarını bir kazana koyup canlı çıkarmışlar, ne ki bir omuzunun eksik olduğu görülmüş. Zeus, onun yerine fildişi bir omuz takmış.

“Tantalos da, öteki Anadolu’lu Tanrılar ve kahramanlar gibi Olümpos’luların düzenine aykırı düşen bir din ve efsane çevresinin kişilerindendir. Onlar, ana-erkil bir düzeni, Ana Tanrıçaların egemen olduğu bir dini simgelerler. (Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, age.) S:308. Ayrıca 99. Dizenin açıklamasıyla da karşılaştırınız.

532. Hekate] “İnsanlara korkunç hayaletler gönderen uğursuz gece Tanrıçası” diye de tanımlanan, Homeros’ta adı bile geçmezken, Hesiodos’un “Theogonia”sında çok önemli bir yer biçilmiş olan bu Tanrıça için Azra Erhat, yaptığı uzun anlatıya: “Olümpos Tanrılarıyla ilişkisi olmayan, hiçbir efsaneye adı karışmamış, kişiliği epey gizemli bir Tanrıçadır”, diyerek başlamış (Bkz. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, age. S.134-135).

560. Ulak] Buradaki bu birinci Ulak (Haberci), Menelaos'un gemi yoldaşlarından, yaşlı bir savaşçıdır. Euripides'in, öbür tragedya yazarlarında düz habercilikten kalan Ulak rollerini de nasıl önemli roller düzeyinde kişileştirip işlediği görülüyor.

575. Hera'nın marifetiydi] İlginç biçimde, "Zavallı Frigya halkı" diyerek, Yunanlılardan da önce Troyalılar'a karşı sorumluluk bildiren yazar, ardından da tüm sorumluluğu Zeus'un karısı Hera'ya yükleyebilmekte.

715. Biliciliğe boşver gitsin] Burada da, biliciliği (kâhinliği) cecurca sorgulayan yazar, gerçi Theonoe'nin biliciliğine ciddî işlevler yükleyerek kendisi çelişkiye düşüyor, ama özellikle "En âlâ bilici: Akıl ve zekâdır" seçeneğini getirmesi, yine de çok önemli görünüyor.

808. Thetis'in kahraman oğlu] Akhilleus.

809. Aias'ın kanının aktığı] Aias'ın, kendi kılıcı ile intihar etmesi (Bkz. Sofokles'in Aias tagedyası)⁽²⁾.

810. Neleus'un son oğlu] Nestor.

891. Hellas] Yunanistan.

905-907. Replik Theonoe'nin mi, Koro'nun mu?] Kimi metinlerde bu replik koroya verilmiş. Oysa gelen yanıtta "ne senin dizlerine sarılırim" ifadesi bulunduğuna göre, repliğin Theonoe'ye ait olması gerekir.

1073. Troya'lı Kadınlar] "Akha'ların savaşçı akınları sonucu felâkete uğramış Troya'lı kadınlara duyduğum acının", ifadesi, Euripides'in tutumunu yeterince veriyor. (Ayrıca bkz. Yazarın *Troyalı Kadınlar* oyunu)⁽³⁾.

1084. birkorsan...] Oğlu Palamedes, Odüsseus'un bir hilesi sonucu Akha'lar tarafından taşlanarak öldürülünce bu haksızlığa öfkelenen babası ünlü denizci Nauplios, hıncını Troya seferinden dönen Yunan gemilerini aldatarak alır. Böylece pek çok Yunanlının ölümüne neden olmuştur. (Bkz. *Mitoloji Sözlüğü*, Palamedes ve Nauplios)

1104. Bu ne iş?] Burada da yazar, dikkat edilirse doğrudan Tanrıları (Tanrı kelamı üzerinden) sorgulamakta.

1253. Dağ Tanrıçası] Burada toprak ve bereket Tanrıçası Deme-

ter'in kastedildiği az ileride belirlenecektir. Kaçırılan evlat Persefone ve kaçırın da yeraltı Tanrısı Hades'tir.

1276. ruh yumuşatıcı Tanrıçalar] Kharit'ler: Tanrıların da, insanların da yüreğine neşe ve sevinç serpen Tanrıçalar.

1278. Musalar] Esin perileri.

1288. Kibirle küçümsedin] “Dünyayı kendi güzelliğinden ibaret zanneden” Helena’ya yöneltilen, insanların “halay çekerek dans ettiği”, şarkılar söylediği toplu şölenleri “kibirle küçümse-diği” yolundaki eleştiri, başlı başına önemli görünüyor.

1363. vasallarına] Kendisine bağımlı olan daha küçük efendilere.

1385. Durgun Deniz Kızı] Galaneia.

1489. Perseus’un limanı] Perseus’un kenti: Argos.

1393. Hyakinthos] Disk atma yarışı yaparlarken, Apollon’un, attığı disk’in gidip boynunu bir çiçek sapı gibi kopardığı yakın dostu. Apollon, onun adına şenlikler düzenlemiş.

1415. Apollon’un kuleleri] Apollon ve Poseidon, Troya surlarını yapıp “ücret almadan” gitmişlerdi, denir. Apollon, esasen tipik bir Anadolu Tanrısıdır. Bir kez adı grekçe değildir. (Bu konuda Azra Erhat’ın geniş açıklaması için bknz: *Mitoloji Sözlüğü*. Apollon maddesi).

1416. Ulak] İkinci Ulak da, teknedeki Mısırlı savaşçılardan biridir. (Bkz. 560. dize açıklaması.)

(1) Oresteia, Aiskhülos, Çev. Y. Onay, Mitos-Boyut Yay. 2010. İstanbul.

(2) Aias, Sofokles, Çev. Furkan Akderin, Mitos-Boyut Yay. 2009. İst.

(3) Troya’lı Kadınlar, Euripides, Çev. Y. Onay, Mitos-Boyut Yay. 2008. İst.

Mitos-Boyut / ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 1

Persler / Aiskhülos – Antigone / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 2

Bakkhalar / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 3

Kral Oidipus / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 4

Medea / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 5

Troyalı Kadınlar / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 6

Elektra / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 7

Filoktetes / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 8

Aias – Elektra / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 9

Zincire Vurulmuş Prometheus / Aiskhülos

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 10

Oidipus Kolonos'ta – Trakhisli Kadınlar / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 11

Oresteia (Agamennon/Adak Sunucular/Eumenidler) / Aiskhülos

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 12

Antigone / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 13

Tebai'ye Karşı Yediler / Aiskhülos

•

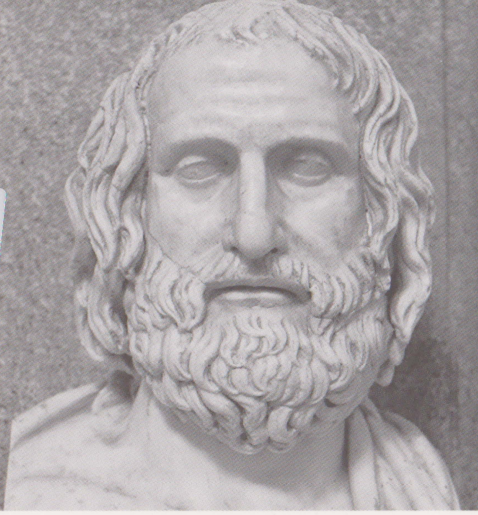
ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 14

Hekabe / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 15

Helena / Euripides

Euripides,

günümüz edebiyat bilimcileri tarafından,
Antik Yunan tragedya yazarları arasında,
kendisine hem küfredilen, hem de ondan vazgeçilemeyen
avangardist bir entelektüel yazar olarak değerlendirilir.

Helena karakteri, Antik Yunan dönemindeki
ünlü Troya Savaşı'nın
çıkışına neden olan kadın olarak bilinmesine karşılık,
Euripides'in *Helena*'sındaki
Helena karakteri, bu önyargıyı alt üst eden bir nitelik taşır.
Helena oyunu ayrıca,
Yunan tragedyalarının aksine,
mutlu sonla biten bir yapıt olarak da
diğer tragedyalar arasında ayrıcalıklı bir konumdadır.

